

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/2024/36122163608583172

**TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍSTUPY ZDAŇOVANIA
SPOTREBY**

(Diplomová práca)

2024

Daniel Demeter, Bc

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍSTUPY ZDAŇOVANIA
SPOTREBY

Študijný program: Financie a dane

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: KF NHF - Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Mgr. Jana Kubicová, PhD., MBA

Bratislava, 2024

Daniel Demeter, Bc

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Daniel Demeter
Študijný program: financie a dane (Jednoodborové štúdium, inžiniersky
II. st., denná forma)
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Teoretické a praktické prístupy zdaňovania spotreby

Anotácia: Zdaňovanie spotreby v daňových teóriách. Všeobecné prístupy zdaňovania spotreby. Daňová legislatíva EÚ v oblasti nepriamych daní. Vybrané judikatúry Súdneho dvora EÚ v oblasti nepriamych daní. Vplyv nepriamych daní na spotrebu vo vybraných štátoch.

Vedúci: doc. Ing. Mgr. Jana Kubicová, PhD., MBA
Katedra: KF NHF - Katedra financií
Vedúci katedry: prof. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.
doc. Ing. Juraj Válek, PhD.

Dátum zadania: 17.01.2022

Dátum schválenia: 17.01.2022
prof. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som diplomovú prácu spracoval samostatne na základe získaných teoretických vedomostí a že všetku použitú literatúru a ďalšie pramene som v diplomovej práci uviedol a zaznačil

V Bratislave, 24.4.2024

.....

Bc. Daniel Demeter

ABSTRAKT

DEMETER, Daniel: *Teoretické a praktické prístupy zdaňovania spotreby*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúca záverečnej práce: doc. Ing. Mgr. Jana Kubicová, PhD., MBA. - Bratislava: NHF EU, 2024, 68 s.

Témou záverečnej práce sú teoretické a praktické prístupy zdaňovania spotreby. Cieľom diplomovej práce bolo predstaviť prístupy k zdaňovaniu spotreby na Slovensku z teoretickej aj praktickej stránky a nájsť riešenia pre zlepšenie daňovej politiky. Práca bola rozdelená do piatich kapitol. Obsahuje štyri grafy a štyri tabuľky. Prvá kapitola bola venovaná teoretickému vymedzeniu spotrebných daní, ich historickému vývoju a meniacim sa pohľadom na efektívne zdaňovanie spotreby. Ďalej sa práca venovala fungovaniu daňovej politiky v praxi a platnej legislatívne, ktorá túto politiku kontroluje a reguluje. V druhej kapitole bol stanovený hlavný cieľ práce spolu s vedľajšími cieľmi a treťou kapitolou bol definovaný postup a metódy uplatňované pri písaní práce a dosiahnutí vytýčených cieľov práce. Štvrtá kapitola venovaná výsledkom práce porovnávala rozdielny systém zdaňovania spotreby v Dánsku s domácou krajinou, Slovenskou republikou. Na rozdiely poukazuje aj prípadovou štúdiou fiktívneho umiestnenia podniku do daňového prostredia dvoch odlišných krajín. V poslednej kapitole boli vyvedené závery z nášho porovnania a zhodnotenie, na základe ktorého boli formulované odporúčania pre slovenský daňový systém, ktoré predstavujú hlavný prínos diplomovej práce.

Kľúčové slová:

spotrebná daň, daň z pridanej hodnoty, harmonizácia, environmentálne dane, daňová incidencia, daňové bremeno, Dánsko.

ABSTRACT

DEMETER, Daniel: *Theoretical and Practical Approaches to Consumption Taxation*. - University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Thesis supervisor: doc. Prof. Ing. Mgr. Jana Kubicová, PhD., MBA. - Bratislava: NHF EU, 2024, 68 p.

The aim of the thesis was to present approaches to consumption taxation in Slovakia from the theoretical and practical aspects and to find solutions for improving tax policy. The thesis was divided into five chapters. It contains four graphs and four tables. The first chapter was devoted to the theoretical definition of consumption taxes, their historical development and changing views on effective consumption taxation. Next, the thesis discussed the operation of tax policy in practice and the current legislation that controls and regulates this policy. The second chapter set out the main objective of the thesis along with the sub-objectives and the third chapter defined the procedure and methods applied in writing the thesis and achieving the stated objectives of the thesis. The fourth chapter, devoted to the results of the thesis, compared the different system of consumption taxation in Denmark with the home country, the Slovak Republic. It also highlights the differences through a case study of a fictitious placement of a company in the tax environment of two different countries. In the last chapter, conclusions were drawn from our comparison and an evaluation was made, based on which recommendations for the Slovak tax system were formulated, which constitute the main contribution of the thesis.

Keywords:

consumption tax, value added tax, harmonization, environmental taxes, tax incidence, tax burden, Denmark.

Obsah

Úvod	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	11
1.1 Zdaňovanie spotreby v daňových teóriách	11
1.1.1 Výhody zdaňovania spotreby	11
1.1.2 Nevýhody zdaňovania spotreby a ich možné riešenia	13
1.1.3 Historický vývoj prístupov k zdaňovaniu spotreby	15
1.1.4 História nepriamych daní SR	18
1.2 Všeobecné prístupy zdaňovania spotreby	19
1.2.1 Správa daní a legislatíva v SR	19
1.2.2 Daň z pridanej hodnoty	20
1.2.3 Spotrebná daň	21
1.2.4 Schválená štátna pomoc	23
1.3 Zdaňovanie v praxi	25
1.3.1 Daňová incidencia	25
1.3.2 Strata mŕtvej váhy pri zdaňovaní komplementárnych statkov	27
1.3.3 Zamedzenie dvojitého zdanenia pri nepriamych daniach	28
1.4 Daňová legislatíva EÚ v oblasti nepriamych daní	29
1.4.1 Harmonizácia dane z pridanej hodnoty	30
1.4.2 Harmonizácia spotrebných daní	31
1.4.3 Judikatúra Súdneho dvora - Marks & Spencer (C-62/00) - 2002	32
2 Cieľ práce	34
3 Metodika práce	37
4 Výsledky práce	39
4.1 Daňový systém v Dánsku	40
4.1.1 Dane zo spotreby v Dánsku	41
4.1.2 Daň z pridanej hodnoty v Dánsku	41
4.1.3 Selektívne dane v Dánsku	42
4.2 Vplyv rozdielného zdanenia na ekonomiku Slovenska a Dánska	43
4.3 Špecifické dane na ochranu zdravia a životného prostredia	44
4.3.1 Zelené dane v Dánsku	46
4.3.2 Ekologické poplatky	47
4.3.3 Tučná daň	48
4.3.4 Daň z nezdravých potravín na Slovensku	51

4.4	Financovanie dlhu pomocou zvýšenia daní v roku 2024	52
4.5	Prípadová štúdia:	53
5	Diskusia	57
	Záver.....	61
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	63

Úvod

V dynamickej globalizačnej dobe, v ktorej dnes žijeme, sa čoraz viac uvažuje o nových možnostiach hospodárskeho rastu a politiky štátov sa snažia využiť rôzne nástroje na jeho dosahovanie. Jedným z overených nástrojov na verejné financovanie a hospodársku reguláciu, ktorý funguje už tisícky rokov a ktorý je každým rokom viac diskutovaným, sú nepriame dane. Tie zahŕňajú pomerne novú daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane, fungujúce už od samotného vzniku štátov a v modernej dobe aj ekologické dane a poplatky. Väčšina ľudí si ani neuvedomuje, že práve tento druh dane platí každodenne pri nákupe akýchkoľvek tovarov a komodít, no napriek tomu je potrebné, aby s nimi štát manipuloval opatrne. Veľká časť príjmov získaných týmto spôsobom sa využíva nielen na poskytovanie bezplatných verejných statkov, ale aj na zabezpečenie sociálnych služieb, ktoré pomáhajú zlepšovať životnú úroveň obyvateľov a investície do národného rozvoja či ochrany životného prostredia.

Cieľom našej diplomovej práce je preskúmať daňový systém z pohľadu spotrebnej dane v Slovenskej republike, na ktorú sa krajina v súčasnosti spolieha pri kompenzovaní nedostatku finančných prostriedkov v pláne znižovania deficitu, ako aj v oblasti zdravotníctva a ochrany životného prostredia, pretože zahŕňa efektívnejší, menej invazívny spôsob. Práca je rozdelená do 5 hlavných kapitol, rozdelených na menšie podkapitoly.

Prvá kapitola popisuje východiská a podstatu daňovej politiky realizovanej na Slovensku a v Európskej únii. Venujeme sa v nej časovému sledu novelizácií a dopĺňaní ekonomických pohľadov na zdaňovanie spotreby až sa dostávame do súčasnosti, kde poskytujeme prehľad všeobecných prístupov k zdaňovaniu spotreby. Tu musíme podotknúť, že na to, aby sa dosahovali ekonomické ciele pri využívaní zdaňovania spotreby na tento účel, musí štát robiť dobré rozhodnutia a kroky. Aj z toho dôvodu poskytujeme príklady z praxe, kedy štát či Európska únia čelili výzvam a posudzovali spory, či svojimi rozhodnutiami motivovali k zmene správania. Teoretické poznatky prepájame s praxou.

Druhou kapitolou vymedzujeme hlavný cieľ a čiastkové ciele diplomovej práce, ktorými sú porozumenie systémom nepriamych daní na Slovensku, oboznámenie sa s jeho historickým vývojom až po aktuálnu platnú legislatívu a reguláciu, zavedenie teoretických poznatkov do praxe a porovnanie systému nepriamych daní Slovenskej republiky a Dánska

za účelom ponúknutia možných odporúčaní na zlepšenie ekonomickej situácie. V nadväznosti na ciele práce sme uviedli využité metódy a postupy v tretej kapitole, ktorými sme ho dokázali naplniť.

Štvrtá kapitola nám ponúka komparáciu daňových sústav Slovenskej republiky a Dánska a prehodnotenie benefitov aj nevýhod plynúcich pre každú ekonomiku. Chceli sme zhodnotiť daňové opatrenia, sadzby a postupy v oblasti zdaňovania príjmov zo spotreby. Naša práca prináša v stručný prehľad jednotlivých spotrebných daní existujúcich v Dánsku a na Slovensku. Dôvodom pre výber Dánska na porovnanie so Slovenskom bola ich odlišnosť v daňovej štruktúre a politike. Napriek tomu, že tieto dve krajiny sú si podobné v počte obyvateľov aj rozlohe územia, odlišujú sa vo viacerých otázkach a prístupoch venovaných daniam, čo je zaujímavé sledovať aj dlhodobo, nie len v období písania práce. Rozdielne prístupy k zdaňovaniu a širšie spektrum spotrebných daní krajiny, ktorá je považovaná za vzor v mnohých daňových oblastiach, nám vie poskytnúť obraz o relatívnej efektívnosti nášho daňového systému.

Poslednú kapitolu sme venovali zhodnoteniu zistení a odporúčaniam pre Slovenskú republiku, nie len na základe inšpirácie s porovnávanou krajinou, ale vychádzajúc zo zistených možných nedostatkov a priestoru na zlepšenie, pri zvážení aktuálneho ekonomického a politického stavu. Vytvorili sme priestor na uvažovanie o adekvátnosti odporúčaní a na nadväznosť ďalších prác a štúdií.

Za všetkým tým, ako sa spotrebitelia správajú pri zaobchádzaní s daňovými nástrojmi štátom, stojí mnoho dôvodov aj psychologických faktorov, a preto sme na záver chceli odporučiť hlbšie skúmanie problematiky s využitím rozsiahlejších dát a rôznorodých metód, pretože komplexné porozumenie daniam zo spotreby a reakcií na ne vie pomôcť, ako štátu a podnikom, tak aj samotným obyvateľom a dovoľme si tvrdiť, že je priam nevyhnutné pre rast a prosperitu krajiny.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Zdaňovanie spotreby v daňových teóriách

Táto úvodná časť práce poskytuje široký rámec pre ďalšie skúmanie teórií a praxí spojených so zdaňovaním spotreby. Nasledujúce kapitoly a podkapitoly sa budú venovať detailnejšiemu pohľadu na teoretické modely, empirické štúdie a príklady z rôznych krajín, aby sme získali hlbší náhľad do tejto dôležitej oblasti ekonomickej politiky.

V diplomovej práci sme brali do úvahy vnímanie pojmu daň z troch hľadísk:

1 - povinná, nenávratná platba, ktorá je na základe všeobecne platných noriem uložená daňovým subjektom. Nemožno očakávať za ňu žiadnu protislužbu ani reciprocitu. Štát sa nemôže spoliehať na dobrovoľné platenie daní subjektmi, a preto sa dane považujú za nanútené bremeno.

2 - príjem pre verejný rozpočet. Dane predstavujú najväčší zdroj štátneho rozpočtu.

3 - dane ako nástroj trhovej ekonomiky, ktorý zabezpečuje presun finančných prostriedkov zo súkromného sektora do verejného. Sú regulačným a stimulačným nástrojom, ktorý môže ovplyvňovať trhovú ekonomiku daného štátu.

Význam nepriamych daní každým rokom rastie a v súčasnosti dane uvalené na spotrebu predstavujú jeden z najstabilnejších príjmov štátu. V modernom ekonomickom kontexte zohráva zdaňovanie spotreby kľúčovú úlohu v tvorbe verejných príjmov a formovaní ekonomickej spravodlivosti. Táto diplomová práca preskúma teoretické a praktické aspekty zdaňovania spotreby, ktoré ovplyvňujú nie len verejný sektor, ale aj každodenný život občanov a dynamiku podnikania.

Rozhodnutie zdaňovať prostredníctvom uplatnenia nepriamych daní so sebou prináša ako benefity, tak aj nevýhody. Flexibilita a jednoduchá implementácia zdaňovania cez DPH a spotrebné dane sú konfrontované s regresívnym charakterom, ktorý môže zvýhodňovať ekonomicky silnejšie skupiny a hrozbou inflácie.

1.1.1 Výhody zdaňovania spotreby

Začneme analýzou základných dôvodov, prečo štáty uprednostňujú zdaňovanie spotreby. Význam tohto prístupu nevyplýva len z jeho schopnosti generovať príjmy pre verejné rozpočty, ale zároveň z jeho schopnosti regulovať ekonomickú aktivitu. Zdaňovanie spotreby nie je len prostriedkom na financovanie verejných služieb, ale aj

nástrojom na ovplyvňovanie spotreby a formovanie ekonomickej štruktúry. Medzi hlavné dôvody preferencie zdaňovania spotreby, podľa autorov Válek a Hotvátová, patria:

- *Stabilita príjmu a odolnosť voči ekonomickej nestabilite* – zdaňovanie spotreby môže priniesť stabilné príjmy pre štát. Konzumné dane majú menšiu tendenciu byť citlivé na ekonomické fluktuácie v porovnaní s daňami z príjmu, ktoré môžu výrazne oscilovať v závislosti od hospodárskeho cyklu.
- *Sociálna spravodlivosť a univerzálnosť* – progresívne dane na príjem môžu byť vnímané ako spravodlivé, ale môžu tiež niesť riziko odchodu bohatších občanov do iných jurisdikcií. Zdaňovanie spotreby môže byť považované za spravodlivejšie, pretože všetci, bez ohľadu na príjmovú úroveň, platia rovnakú daň pri nákupe tovarov a služieb. Rovnako tak, zdaňovanie spotreby dokáže ovplyvniť distribúciu bohatstva v spoločnosti a to tak, že progresívne dane na luxusné produkty môžu znížiť nerovnosti tým, že bohatší občania platia vyššie dane pri nákupe luxusných tovarov.
- *Incentívy pre úspory a investície* – zvyšovanie daní na spotrebu môže motivovať ľudí k úsporám a následným investíciám a zamedziť nadmernému konzumu, keďže ich budú vyššie ceny odrádzať od kúpy daného produktu. Týmto spôsobom môže mať pozitívny vplyv na dlhodobú udržateľnosť ekonomiky.
- *Jednoduchosť a flexibilita* – Zdaňovanie spotreby môže byť administratívne jednoduchšie a menej nákladné na implementáciu ako zdaňovanie príjmu. Toto môže znížiť administratívne zaťaženie pre štát a daňových poplatníkov. Navyše v období rýchlych zmien poskytuje práve zdaňovanie spotreby potrebnú flexibilitu v prípade ekonomickej nerovnováhy a prispieť tak k udržaniu stabilnej ekonomickej štruktúry, zamestnanosti a stabilizácii pracovného trhu. Tento nástroj môže byť prispôbený podmienkam trhu a meniacim sa preferenciám spotrebiteľov. V prípade náhlych zmien je možné rýchlo reagovať úpravou daňových sadzieb. Tieto zmeny v sadzbách majú rýchlejší vplyv na dopyt a ponuku ako ostatné formy daní.
- *Efektívna kontrola* – Zdaňovanie spotreby môže byť ľahšie kontrolované a sledované, čo umožňuje účinnejšiu výberovú politiku a zníženie nelegálnej ekonomickej činnosti a nečestným obchodným praktikám.
- *Podpora správania a ochrana životného prostredia* – Zvyšovanie daní na konkrétne druhy spotreby (napríklad alkohol, tabak, fosílna palivá, niektoré druhy obalov, uhlíkové zdanenie) môže byť využívané na podporu zdravého správania

a zároveň znižovať negatívne externality spojené s týmito výrobkami. Tieto dane vieme využiť napríklad na financovanie verejných programov na zlepšenie verejného zdravia. Práve zdaňovanie spotreby môže byť kľúčovým nástrojom na podporu environmentálnej udržateľnosti, a to tým, že vyššie dane na výrobky s negatívnym vplyvom na životné prostredie môžu vytvárať cenový tlak a viesť k presmerovaniu spotrebiteľských preferencií smerom k ekologickejšim alternatívam. Presmerovanie spotrebiteľských preferencií od produktov s vysokými environmentálnymi zaťažzeniami k ekologickým alternatívam môže v konečnom dôsledku prispieť k zníženiu emisií skleníkových plynov a odpadu.

- *Podpora inovácií a kvality* - poskytovanie daňových stimulov pre zelené technológie môže podnecovať inovácie v oblastiach ako sú obnoviteľné zdroje energie, energetická efektívnosť, recyklácia a ďalšie ekologické iniciatívy. Týmto krokmi vieme prispieť nie len k celkovému zníženiu spotreby energie a environmentálnym úsporám, ale aj zvyšovaniu konkurencieschopnosti spoločností v tomto sektore a vytvárať nové pracovné miesta. Rovnako tak diskusie o daňových stimuloch a daniach by mohli prispieť k verejnému povedomiu o environmentálnych problémoch a podporiť vzdelávanie a informovanosť občanov. Netýka sa to však len zelených technológií. Napríklad progresívne dane na luxusné výrobky môžu vytvoriť ekosystém, kde sú spoločnosti odmeňované za investície do výskumu a vývoja, čo prispieva k zvýšeniu kvality a zlepšenie mena.
- *Sociálny aspekt* - zdaňovanie spotreby môže ovplyvniť dopyt a ponuku na trhu, čím vytvára inštitucionálny rámec pre ekonomiku. Napríklad zvýšenie DPH dokáže znížiť spotrebu tovarov. Tieto zmeny v spotrebe môžu ovplyvniť rôzne odvetvia a podniky, čo zase môže mať dôsledky pre zamestnanosť a hospodársky rast. Naopak zníženie daní na základné životné potreby by mohlo pomôcť nižším príjmovým skupinám a zvýšiť prístup k nevyhnutným tovarom a službám. (Válek, 2017) (Horvátová, 2019)

1.1.2 Nevýhody zdaňovania spotreby a ich možné riešenia

Aj napriek vyššie opísaným výhodám súvisiacim s preferencie zdaňovania spotreby, prináša so sebou tento prístup riziká a negatíva, v podobe nasledujúcich efektov:

- *Potenciálne regresívne účinky* – zdaňovanie spotreby môže mať potenciálne regresívne účinky, čo znamená, že jeho relatívny daňový tlak môže byť väčší pre nižšie príjmové skupiny. Môže sa to stať v situáciách, kedy ľudia s nižšími

príjmami vynakladajú väčšiu časť svojich príjmov na nevyhnutné tovary a služby, na ktoré sa vzťahujú spotrebné dane. Naopak vyššie príjmové skupiny môžu mať vyššiu časť svojich príjmov venovanú úsporám alebo investíciám, ktoré môžu byť menej zdanené.

- *Inflačná záťaž* – zvyšovanie daní na spotrebu zvyšuje cenu tovarov a služieb a ak dopyt po nich je cenovo elastický, môže to viesť k znižovaniu spotreby, pretože sa presmeruje dopyt spotrebiteľov, a tlaku na ceny (deflácia). To bude mať dopad predovšetkým na odvetvie, ktoré je závislé od vysokej úrovne spotreby (potraviny, maloobchod, cestovný ruch, spotrebná elektronika, zábavný priemysel). K inflačnému tlaku prispeje aj zvýšenie cien výrobkov na základe zvýšenia nákladov v niektorých odvetviach pri vyššom zdanení vstupov. Akékoľvek spomínané zvýšenie cien potom ovplyvní nákupnú silu spotrebiteľov a ak ceny porastú rýchlejšie ako príjmy, prispeje to k tlaku na spotrebiteľskú infláciu.
- *Zákonné a administratívne komplikácie* – široká škála produktov podnikov a spotrebiteľov robí proces definovania, ktoré položky by mali byť zdanené či oslobodené, prečo a akou sadzbou, viac náročným. Navyše rôzne krajiny môžu mať odlišné sadzby a výnimky, čo prispieva k nejednotnosti a právnej neistote. Taktiež samotné podniky musia vedieť efektívne evidovať a spravovať daňové povinnosti, čosi často krát vyžaduje sofistikované systémy sledovania a účtovania.
- *Sklon k čiernej ekonomike* – vyššie dane zvyčajne motivujú spotrebiteľov a podniky hľadať spôsoby, ako minimalizovať svoje daňové povinnosti. To môže zahŕňať nezákonné praktiky, ako je obchádzanie daní a nakupovanie tovarov na čiernom trhu, obzvlášť ak neexistujú efektívne kontrolné mechanizmy. Tieto nelegálne alebo nehlásené aktivity sú súčasťou šedej ekonomiky. V niektorých prípadoch dokonca existuje vyššia tolerancia spoločnosti voči týmto praktikám, ak sú uvalené dane na nevyhnutné tovary považované za neprimerané a vytvárajú dojem ekonomickej nespravodlivosti. (Válek, 2017) (Horvátová, 2019)

Ako vhodné opatrenia na minimalizovanie negatívnych regresných účinkov slúžia hlavne daňové výnimky a oslobodenia od dane pre nevyhnutné základné potreby (potraviny, lieky, oblečenie), progresívne sadzby, kde vyššie dane sa uplatňujú na luxusné tovary a nevyhnutné statky, zatiaľ čo nižšie dane sa vzťahujú na základné potreby. Ďalej sú

to dotácie a finančná pomoc nízkopříjmovým domácnostiam, aby sa vyrovnalo dodatočné daňové bremeno na spotrebu a sociálne programy či transferové platby konkrétnym skupinám obyvateľov. Samozrejmou je aj edukácia a zvyšovanie finančnej gramotnosti týchto skupín, transparentnosť daňového systému, aby podniky a investičné subjekty vedeli lepšie plánovať a reagovať na zmeny a podpora politik, ktoré podporujú tvorbu pracovných miest a vytvárajú podnikateľské príležitosti v nižších príjmových skupinách. Zlepšenie administratívnych postupov spojených so sledovaním a spravovaním spotrebných daní môže znížiť zaťaženie podnikov a zjednodušiť vymáhanie daní. (Červená Karolína..., 2021)

Pred zavedením alebo zmenou spotrebných daní by sa mala vykonať dôkladná analýza a hodnotenie dopadov na rôzne sociálne skupiny, ekonomické odvetvia a inflačný tlak. Pri zvažovaní zmien v daňovej politike by mal štát súčinne komunikovať s medzinárodnými partnermi a brať do úvahy globálne trendy a odporúčania. Výber vhodných opatrení však závisí od konkrétnych podmienok v danej krajine a cieľov štátnej politiky. (Červená Karolína..., 2021)

1.1.3 Historický vývoj prístupov k zdaňovaniu spotreby

Pre lepšie pochopenie súčasného stavu zdaňovania spotreby je kľúčový pohľad na jeho historický vývoj. Začíname od primitívnych foriem výmeny, cez rôzne historické éry až po súčasné modely. Každá éra pridávala nové vrstvy a prispôsobenia k meniacim sa potrebám spoločnosti, čo formovalo súčasnú podobu zdaňovania spotreby.

Vláda daňami rozdeľuje, resp. prerozdeľuje dôchodky a ovplyvňuje majetkové pomery subjektov (daňovníkov), keďže vplyvom zdaňovania dochádza k presunu finančných prostriedkov zo súkromného sektora do verejného, čo vyvoláva zároveň aj zmenu vlastníckych vzťahov. Nie je vždy možné jednoznačne určiť, v akom rozsahu a akým spôsobom má štát zasahovať do ekonomiky, keďže každá ekonomika sa realizuje v rozdielnych a v čase meniacich sa politicko-hospodárskych podmienkach, napriek tomu historické názory ekonómov môžu aj v 21. storočí poskytnúť základy pre riešenie problematiky v oblasti zdaňovania, a preto by sa mali tvorcovia daňovej politiky s týmito teoretickými pohľadmi oboznámiť a podľa možností uvedené poznatky aj aplikovať.

Historicky sa teoretické prístupy k zdaňovaniu, ktoré vysvetľujú, analyzujú a posudzujú dane a ich pôsobenie v ekonomike začali kreovať v období merkantilizmu, kedy vnímanie úlohy daní bolo prioritne zamerané na podporu priemyslu a obchodu a zároveň

bolo identifikované prepojenie medzi zákonodarstvom a hospodárstvom. Predstavitelia merkantilizmu za spravodlivejšie pokladali zdaňovanie prostredníctvom nepriamych daní, keďže tieto dane sa týkali všetkých vrstiev obyvateľstva, pričom napríklad predstavitelia fyziokratizmu navrhovali priame zdanenie v podobe jedinej dane a to daň z dôchodkov plynúcich z poľnohospodárskej produkcie. Zásadnú zmenu v teórii zdaňovania priniesli predstavitelia obdobia klasickej politickej ekonómie, ktorí začali komplexnejšie skúmať ekonomickú podstatu daní – dane začali vnímať ako platby, ktoré obyvatelia štátu/krajiny odvádzali ako náhradu za služby/verejné statky poskytované štátom, taktiež identifikovali a analyzovali účinky/dôsledky zdaňovania, formulovali princípy a zásady zdaňovania. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

V zmysle klasických ekonomických teórií sa za fundamentálne princípy zdaňovania považujú efektívnosť a spravodlivosť. Avšak niektoré princípy zdaňovania, aj keď ich teória identifikuje, nie sú v praxi vždy akceptované, resp. sú podceňované. Teória daňového práva rozoznáva dva smery, v ktorých sa daňová spravodlivosť posudzuje. Horizontálna spravodlivosť vyjadruje potrebu, aby rovnaké predmety zdanenia boli zdanené rovnakým spôsobom a rovnakou sadzbou a vertikálna spravodlivosť sa viaže na požiadavku aby subjekt dane, ktorý má vyššie príjmy, väčší majetok a podieľa sa na spotrebe predmetov zdanenia vo väčšom rozsahu, platil primerane tomu aj vyššiu daň pri uplatnení rovnakej daňovej sadzby. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

Frank P. Ramsey sa ako prvý, v roku 1927, zaoberal optimálnym zdaňovaním spotreby. Stanovením správnej štruktúry spotrebných daní sa snažil o zvýšenie príjmov vlády. Ramsey dokázal, že ak sa daňové príjmy majú zvýšiť len o malú čiastku, daňová sadzba by mala byť stanovená tak, aby sa dosiahlo rovnaké proporcionálne zníženie spotreby každého tovaru. To platí aj v prípade podstatného zvyšovania daňových príjmov, ak neexistuje dôchodkový efekt a krivky dopytu po spotrebných tovaroch sú lineárne. Odvodil tzv. pravidlo inverznej elasticity, ktoré pracuje s predpokladom nezávislosti dopytu po určitom tovare od cien iných tovarov. Pravidlo hovorí o tom, že ak viac zdaníme tovary s nižšou elasticitou dopytu, náklady efektívnosti tak minimalizujeme. To znamená, že základné potraviny by boli zdanené najvyššou sadzbou, čo by malo negatívny sociálny dopad. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

Teóriu optimálneho zdanenia spotreby ďalej rozvinuli H. S. Rosen, W. J. Corlett, D. C. Hague, P. A. Diamond, J. A. Mirrless, J. Slemrod a ďalší. Zaoberali sa otázkou, ktoré skupiny tovarov zdanit' vyššou a ktoré nižšou sadzbou spotrebnej dane. Skúmali, či

zdaňovať vyššou sadzbou dane tovary, ktoré sú komplementárnejšie k voľnému času alebo naopak tovary, ktoré sú komplementárne k práci. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

W. J. Corlett a D. C. Hague sa začali sústreďovať na situáciu, v ktorej sú 2 tovary zdaňované rovnakou sadzbou. Zisťovali, či sa zvýši efektívnosť zavedením diferencovaných sadzieb daní. Poukázali na to, že statky sa odlišujú rôznym stupňom komplementarity alebo substitúcie k voľnému času a odvodili tzv. pravidlo komplementarity voľného času, podľa ktorého sa môže zvýšiť efektívnosť, ak sa zvýši sadzba dane na tovar s vyšším stupňom komplementarity (resp. nižším stupňom substitúcie) k voľnému času. Inými slovami to znamená, že sa nepriamo začne zdaňovať voľný čas. Tieto tovary majú aj nižšiu elasticitu dopytu a preto ich teoretické prístupy sa zhodujú s Ramseyho názorom. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

Remseyho pravidlo inverznej elasticity však neskôr kritizovala dvojica ekonómov, Peter Diamond a James Mirrlees. V prípade nezávislých dopytov by optimálna daňová sadzba u spotrebných daní mala závisieť nielen od inverzie cenovej elasticity dopytu, ale aj od dôchodkovej elasticity (t. j. od toho, ako sa mení spotreba statkov pri zvyšovaní príjmu). V praxi pozorujeme, že veľa tovarov s nízkou cenovou elasticitou má aj nízku dôchodkovú elasticitu. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

V neskoršom období sa výskum sústredil na to, či je vôbec žiaduce zavádzanie diferencovaných sadzieb dane. Joseph Stiglitz a Anthony Atkinson sa touto otázkou zaoberali, za predpokladu, že domácnosti sa odlišujú iba príjmami, nie preferenciami. Významným aspektom ich analýzy je úloha jednotného prídelt všetkým domácnostiam (alebo hranica oslobodenia príjmu od dane). Ak jednotlivci s vyššími príjmami spotrebovávajú normálne tovary vo vyššom rozsahu, chudobní budú mať vždy vyšší úžitok zo zvýšenia jednotného prídelt ako z použitia rovnakého množstva peňazí na zníženie spotrebnej dane na osobitné druhy tovarov. Podľa Atkinsona a Stiglitz podmienu optimálneho jednotného zdanenia je, aby bol optimálne stanovený jednotný prídelt a aby boli všetky tovary rovnako komplementárne k voľnému času. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

Túto teóriu rozšírili Angus Deaton a Nicholas Stern o existenciu demografických skupín. Redistribúcia optimálne zvolených platieb bude zabezpečená efektívnejšie zavedením priamych platieb a upustením od spotrebných daní. Následne ekonómia

rozširovali tieto teórie napríklad o názory zvýšenia detských sociálnych dávok a pod. (Rabatinová, Schultzová, 2017)

1.1.4 História nepriamych daní SR

Nepriame dane sa na území SR začali uplatňovať po druhej svetovej vojne. Vďaka tomu, že na území vtedajšej Česko-slovenskej republiky nastala zmena orientácie krajiny v roku 1948. Od tohto roku až do roku 1952 prebiehala daňová reforma. Tá znamenala, že v daňovom systéme bola prvýkrát zavedená nepriama daň a to daň z obratu, ktorá bola prijatá zákonom č. 73/1952 Zb. o dani z obratu. Podobná daň bola zavedená aj skúr, avšak bol ňou postihovaný obrat vo všetkých štádiách, takže do maloobchodnej ceny sa zahrnula viackrát. Bola konštruovaná ako tzv. reťazová daň a postihovala každý obrat toho istého tovaru od výrobcu k spotrebiteľovi. Od roku 1952 sa daň z obratu mohla vyberať z toho istého tovaru už iba raz. (Bujňáková, 2015)

Spoločne s daňou z obratu sa zaviedla aj prepychová daň. Tá postihovala predaj predmetov, výkony uvedené v osobitnom zozname prepychových predmetov a daň z cukru. Tú bol povinný platiť príjemca, ktorý získal nezdanený cukor akýmkoľvek spôsobom. V nasledujúcom období sa však tieto a množstvo iných nepriamych daní podarilo úplne zrušiť, nahradiť alebo pretvoriť od základu.

Plánovanie dane z obratu bolo súčasťou rozpočtového plánovania. Pri jej úhrade platila zásada, že sa odvádzala prednostne, pretože nebola súčasťou vlastných finančných prostriedkov podnikov. Pri predaji tovaru sa musela daň odvieť do štátneho rozpočtu bez ohľadu na schopnosť podniku pokryť svoje náklady. (Králik, Jakubovič, 2004, s. 507)

Tento daňový systém na našom území fungoval do roku 1989. Od tohto roku až do roku 2004 prebiehala na území SR ďalšia daňová reforma. Jej výsledkom bolo prijatie zákona č. 222/1992 Zb. o dani z pridanej hodnoty a zákona o spotrebných daniach. Tá v roku 1993 sa zaviedla DPH namiesto dane z obratu a tiež od tohto roku začala daňová sústava SR používať spotrebné dane. Išlo o celosvetový trend odľahčenia zdanenia podnikateľských subjektov s cieľom podporiť podnikanie. (Králik, Jakubovič, 2004, s. 507)

Po vstupe do EÚ sa SR zaviazala, že podľa direktívy nesmú v rámci žiadneho členského štátu existovať iné spotrebné dane ako spotrebná daň z tabaku a tabakových výrobkov, alkoholu a alkoholických nápojov, energetických produktov a minerálnych

olejov. Výnimkou z tohto pravidla je možnosť pre členské krajiny aj naďalej využívať iné (harmonizované) dane na vybrané produkty. Napríklad môžu uplatňovať tzv. zelenú daň, daň z vlastníctva motorového vozidla, daň z používania cestnej infraštruktúry, rôzne poplatky atď.

1.2 Všeobecné prístupy zdaňovania spotreby

Pri nepriamych daniach, ktorými je zdaňovaná spotreba, nevieme určiť konkrétnych daňovníkov, na ktorých sú tieto dane uvalené, pretože sa uvalujú na celú spoločnosť a započítavajú sa do ceny tovaru, alebo služby. Daňovníkmi sú teda anonymné osoby. Z hľadiska daňových príjmov z týchto daní, ide o relatívne stabilnú a významnú príjmovú zložku štátneho rozpočtu. Ich podielu na daňových príjmoch štátneho rozpočtu predstavujú priemerne 21,5%. (Čakoci, Karin a kol., 2019)

Na Slovensku poznáme nepriame dane:

A} univerzálne - ktoré sa vzťahujú na všetky druhy tovarov v tuzemsku – DPH

B} selektívne - ktoré sa vzťahujú na vybrané druhy tovarov, podľa daňových zákonov – spotrebné dane. Ide o tovary, ktorých produkcia alebo spotreba generuje externalitu.

1.2.1 Správa daní a legislatíva v SR

Právna úprava správy daní v SR je obsiahnutá predovšetkým v kódexe daňového práva procesného, ktorým je zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ďalej v zákone č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní v znení neskorších predpisov a taktiež, v menšom rozsahu, v jednotlivých osobitných predpisoch, ktorými sú zákon o dani z príjmov, zákon o DPH, jednotlivé predpisy regulujúce spotrebné dane, zákon o miestnych daniach. Orgány daňovej správy, ich postavenie a činnosť zase regulujú zákony č. 479/2009 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní a poplatkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 333/2011 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní, poplatkov a colníctva a zákon č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (Čakoci, Karin a kol., 2019, s.20)

Nemenej pozornosti si zasluhuje otázka vzťahu práva EÚ k regulácii daňového procesu. Na rozdiel od hmotno-právnej úpravy, procesné aspekty daní sú principiálne plne v právomoci vnútroštátnych legislatívnych orgánov. Členské štáty teda zásadne i pri

aplikácii harmonizovanej právnej úpravy aplikujú vnútroštátnu neharmonizovanú procesnú daňovú legislatívu. Táto „nezávislosť“ členských štátov je potvrdená aj judikatúrou SD EÚ – prvý krát v rámci prípadov Rewe a Comet, kde súd akceptoval aplikáciu vnútroštátneho procesného práva v prípadoch, v ktorých EÚ nedisponuje vlastnou procesnou normou. Ak by teda malo dôjsť k rozporu medzi vnútroštátnym právom a právom EÚ, prednosť má právo EÚ. (Babčák, 2012).

V súčasnosti je v platnosti smernica Rady č. 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. Členské štáty boli povinné uviesť do platnosti zákony, právne predpisy a správne opatrenia, aby dosiahli súlad s touto smernicou. (Babčák, 2012. s. 338)

1.2.2 Daň z pridanej hodnoty

Daň z pridanej hodnoty patrí medzi nepriame dane, ktorá je pri predaji tovarov alebo služieb započítaná v cene. Subjektom dane na účely DPH je každá osoba, ktorá vykonáva akúkoľvek ekonomickú činnosť. (MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Daň z...)

Predmetom dane z pridanej hodnoty je:

- Dodanie tovaru za protihodnotu v tuzemsku uskutočnené zdaniteľnou osobou,
- Poskytnutie služby za protihodnotu v tuzemsku uskutočnené zdaniteľnou osobou,
- Nadobudnutie tovaru za protihodnotu v tuzemsku z iného členského štátu Európskej únie (intrakomunitárne nadobudnutie),
- Dovoz tovaru do tuzemska.

(Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty)

Na účely DPH pri dodaní tovaru alebo služby je základom dane protihodnota prijatá dodávateľom od kupujúceho znížená o daň na výstupe. Základ dane pri nadobudnutí tovaru určíme rovnako ako pri dodaní tovaru, započítavame však aj náklady spojené s nadobudnutím tovaru. Základ dovozných daní určujeme na základe colného kódexu. V Slovenskej republike je podľa prílohy č. 7 Zákona č. 222/2004 Z.z. základná sadzba DPH 20 % zo základu dane a znížená sadzba na niektoré tovary je 10 % zo základu dane. (SEZFOR SLOVENSKO, A.S. 2023.)

Pri určitých tovaroch a službách platiteľ dane neúčtuje daň odberateľovi a ani si nemôže odpočítať daň pri kúpe daných služieb a tovarov. Ide o oslobodenie od dane a patria sem: poštové služby, zdravotná starostlivosť, výchovné a vzdelávacie služby,

služby sociálnej pomoci, kultúrne služby, finančné činnosti, poisťovacie služby a iné. (MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Daň z...)

1.2.3 Spotrebná daň

Ide o tzv. selektívne spotrebné dane, ktoré sa zameriavajú na konkrétny druh tovaru. Tovary podliehajúce spotrebným daniam sa zdaňujú v krajine, kde nastane ich reálna spotreba – princíp krajiny určenia a vznik daňovej povinnosti nastáva zásadne uvedením do daňového voľného obehu (pokiaľ ide o minerálny olej, alkoholické nápoje, tabak a tabakové výrobky), resp. dodaním konečnému spotrebiteľovi alebo ich spotrebou vybranými subjektmi (pri elektrine, uhlí a zemnom plyne). (FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019)

Zákony pri každej dani špecifikujú podmienky, na základe ktorých je možné uplatňovať vrátenie dane (napr. daň z minerálneho oleja preukázateľne zdaneného na daňovom území možno vrátiť osobe, ak v rámci podnikania taký minerálny olej dodala na územie iného členského štátu osobe na podnikateľské účely).

Spotrebná daň je jednourovňová daň. Vyrubuje sa v jednej fáze, t. j. keď tovar vybraného druhu opustí sklad výrobcu, keďže tovar sa stáva zdaniteľným už pri jeho výrobe alebo pri preprave alebo dovoze na územie Slovenskej republiky. Výnos spotrebnej dane je príjmom, ktorý nemožno v štátnom rozpočte ignorovať, závisí od konečnej spotreby vybraného druhu komodity a je tiež nepriamo regulovaný výškou daňového zaťaženia. Spotrebná daň nie je daňou, ktorá sa priamo dotýka fyzických alebo právnických osôb. Dotkne sa ich to však nepriamo, teda pri nákupe vybraných druhov uvedených tovarov, keďže spotrebná daň je zahrnutá v predajnej cene tovaru.

Na Slovensku máme spotrebné dane z:

- Alkoholických nápojov
- Elektriny, uhlia a zemného plynu
- Minerálnych olejov
- Tabakových výrobkov

(FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019)

Spotrebná daň z alkoholických nápojov:

Predmetom spotrebnej dane z alkoholických nápojov je alkoholický nápoj (lieh, víno, medziprodukt a pivo) vyrobený na daňovom území (t. j. v SR), dodaný z iného členského štátu alebo dovezený z územia tretieho štátu. Na účely tohto zákona sa stanovujú určité minimálne kritériá, ktoré musí produkt splniť, aby podliehal regulácii. Základom dane je množstvo alkoholického nápoja zväčša stanovené v hektolitroch, pričom oslobodený od dane je alkoholický nápoj určený na vedecké účely, výskumné účely a analytické účely, na výrobu aróm, liekov, liečiv, výrobu octu, atď. Od dane je oslobodený aj neobchodný dovoz alkoholického nápoja v osobnej batožine cestujúceho z územia tretieho štátu v definovanom maximálnom množstve. **FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019).**

Ak sa alkoholické nápoje používajú na iné ako súkromné účely, daňová povinnosť vzniká na daňovom území dňom spotrebovania alkoholických nápojov. Daňovníkom sú fyzické osoby, ktoré prepravujú alkoholické nápoje do daňových oblastí a sú povinné priznať daň do troch pracovných dní odo dňa vzniku daňovej povinnosti. Daňovníci sú povinní si daň vypočítať sami. Ak má daňovník daňovú povinnosť za tiché víno alebo tiché kvasené nápoje, ale nemá daňovú povinnosť aj za šumivé víno alebo tiché kvasené nápoje, nie je potrebné podávať daňové priznanie za toto tiché víno alebo tichý kvasený nápoj. **FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019)**

Spotrebná daň z elektriny, uhlia a zemného plynu:

Predmetom spotrebnej dane z elektriny, uhlia a zemného plynu je elektrina, uhlie (zahŕňajúce čierne a hnedé uhlie, koks a polokoks a ostatné pevné uhl'ovodíky, najmä tie používané ako pohonná látka alebo palivo na výrobu tepla) a zemný plyn. Základom dane je množstvo elektriny či zemného plynu vyjadrené v megawatthodinách, no pri stlačenom zemnom plyne jeho množstvo v kilogramoch a pri uhlí jeho množstvo vyjadrené v tonách. Daňová povinnosť vzniká dodaním elektriny/uhl'a/zemného plynu na daňovom území konečnému spotrebiteľovi alebo ich spotrebou vybranými subjektmi či zistením ich neoprávneného odberu. Oslobodený od tejto dane je občan ako konečný spotrebiteľ. Dodávateľ dodáva elektrinu a zemný plyn občanovi už bez spotrebnej dane. Rovnako tak pri nákupe uhl'a pre vlastnú spotrebu občana. **FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019)**

Spotrebná daň z minerálnych olejov:

Predmetom spotrebnej dane z minerálneho oleja sú minerálne oleje vyrobené na daňovom území, dodané naň z iného členského štátu alebo dovezené z územia tretieho štátu. Základom spotrebnej dane z minerálneho oleja je množstvo minerálneho oleja vyjadrené v litroch pri teplote 15 °C (l) alebo v kilogramoch (kg) alebo množstvo v ňom obsiahnutej energie vyjadrenej v gigajouloch (GJ). (Zákon č. 98/2004...)

Oslobodený od dane je minerálny olej, ak je určený na použitie na iné účely ako pohonná látka alebo palivo, ako letecká pohonná látka, v mineralogických procesoch a v ďalších prípadoch, ako aj neobchodný dovoz minerálneho oleja z územia tretích štátov v bežnej nádrži motorového dopravného prostriedku a v prenosnej nádrži do 10 l. (Čakoci, Karin a kol., 2019, s.28)

Spotrebná daň z tabakových výrobkov:

Predmetom spotrebnej dane z tabakových výrobkov sú tabakové výrobky vyrobené na daňovom území, dodané naň z iného členského štátu alebo dovezené z územia tretieho štátu a rozumieme nimi cigaretu, cigaru, cigarku a tabak v zmysle zákonných definičných znakov. Základom dane pri tabakových výrobkoch je množstvo tabakových výrobkov vyjadrené v kilogramoch. Základom spotrebnej dane pri cigaretách je počet kusov cigariet v balení a cena cigariet uvedená na kontrolnej známke a pri bezdymovom tabakovom výrobku je to hmotnosť tabaku v tabakovom výrobku vyjadrená v kilogramoch.

Od dane sú oslobodené tabakové výrobky odobraté ako vzorka na účely úradnej kontroly, zaslané fyzickou osobou z územia tretích štátov fyzickej osobe na osobnú spotrebu v malých množstvách, neobchodný dovoz tabakových výrobkov v osobnej batožine cestujúceho z územia tretích štátov v stanovenom množstve a ďalšie prípady. (FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Spotrebné dane)

1.2.4 Schválená štátna pomoc

V našej diplomovej práci sa pri príkladoch štátnej pomoci sústredíme na opatrenia a plány štátu súvisiace s ochranou životného prostredia a energetiku, ktorej hlavným cieľom je zabezpečiť konkurencieschopný, udržateľný a bezpečný systém na dobré fungovanie trhu. Faktom je, že štátna pomoc je vhodným nástrojom na financovanie opatrení energetickej efektívnosti bez ohľadu na formu, v akej sa poskytuje.

Všeobecným cieľom pomoci v oblasti životného prostredia je zvýšiť úroveň jeho ochrany v porovnaní s úrovňou, ktorá by sa dosiahla bez pomoci. Nižšie si predstavíme konkrétne príklady, ktoré boli platné na našom území.

- *Daňové zvýhodnenie biopalív* - od roku 2018 do konca roku 2023 bola Európskou komisiou schválená štátna pomoc v podobe zníženia spotrebnej dane na palivové zmesi z biomasy, ktorej dodržiavanie sa zaviazala aj Slovenská republika. Cieľom opatrenia bolo zlepšenie životného prostredia. Znížená spotrebná daň sa týkala biopalív prvej a druhej generácie, za určitých kritérií, ktoré možno nájsť rozpísane na stránkach MFSR, ktoré pomoc poskytovalo. Opatrenie malo stimulačný efekt a predpokladaný celkový rozpočet sa odhaduje na úrovni cca 607,08 mil. eur. Zníženie spotrebnej dane sa poskytovalo zo štátnych prostriedkov (ušlé daňové príjmy štátu). Pomoc štátu pre výrobcov biopalív im priznávalo výhodu, keďže im vykompenzovalo časť nákladov. (Vestamger, 2017)
- *Daňové zvýhodnenie uplatňované na elektrinu, uhlie a zemný plyn* - Hlavným cieľom programu tejto pomoci bolo zvýšenie podielu výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov a účinnejšia výroba elektriny v zariadeniach na kombinovanú výrobu elektriny a tepla. Podiel energie na celkovej elektrickej energii, zo zariadení kombinovanej výroby, bol minimálny a toto opatrenie malo prispieť k dodržiavaniu záväzkov štátu, ktoré mu plynú z členstva v EÚ. V období od 2005 – 2020 sa na Slovensku zvýšil podiel energie z obnoviteľných zdrojov energie zo 6,4 % v roku 2005 na 17,3 % v roku 2020, aj vďaka schváleniu pomoci od štátu v r. 2009. Slovenská republika tak splnila cieľ 14 % podielu energie z obnoviteľných zdrojov na koncovej spotrebe energií. Pomoc sa poskytovala vo forme daňovej úľavy, konkrétne oslobodenia od spotrebnej dane pre. (ŠTROFFEKOVÁ, 2022) (BARROT, 2009)

Ale štátna pomoc nie je jediným politickým nástrojom na presadzovanie vyšších úrovní ochrany životného prostredia alebo na dosahovanie dobre fungujúceho európskeho trhu s bezpečnou, cenovo prijateľnou a udržateľnou energiou. Regulácia a trhové mechanizmy sú v tomto prípade dôležitejšími nástrojmi. Pomáhajú aj právne nezáväzné nástroje, napríklad dobrovoľné environmentálne označovanie a šírenie technológií šetrných k prostrediu.

1.3 Zdaňovanie v praxi

1.3.1 Daňová incidencia

Keď sa uvalí dodatočná daň na istý subjekt, teoreticky by mal tento subjekt niesť väčšie daňové bremeno. To môžeme chápať ako súhrn vybraných daní od daňového subjektu.

V praxi to ale môže vyzerat' ináč, pretože dodatočná daň môže byť zaťaženým subjektom posúvaná na niekoho iného – tzv. posun daňového bremena alebo daňová incidencia. Ak sa bavíme o formálnej incidencii, pozeráme sa na subjekt, na ktorý bola daň uvalená a ak hovoríme o reálnej incidencii, vyjadrujeme, kto naozaj ponesie daňové bremeno. Bremeno môže niesť zamestnanec či dodávateľ alebo spotrebiteľ. V presune dane na spotrebiteľa však berieme do úvahy, že každá domácnosť má iný príjem a reaguje inak na zmenu uloženia daní, a preto sú rozdelené do kategórií. Rozdelenie daňového bremena tak sledujeme na domácnostiach zoradených do skupín podľa veľkosti ich dôchodku. (ECONOMIC WORLD, Daňová ...)

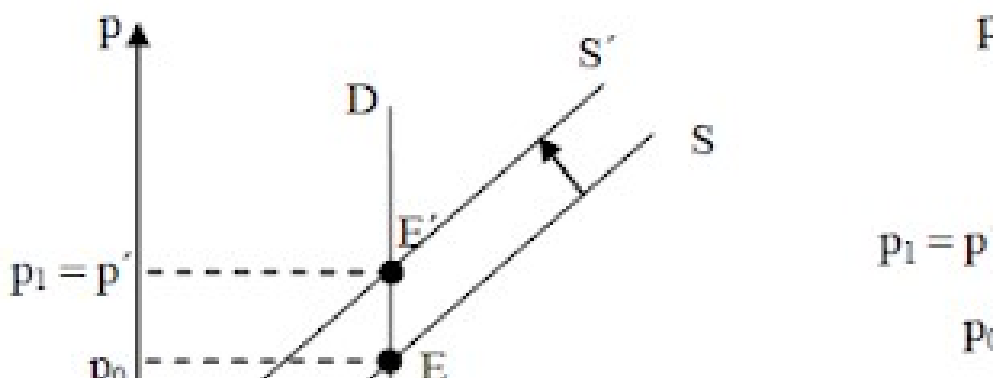
Uvedme si zjednodušený príklad toho, ako by mohol fungovať presun dopredu: Uvažujme o dvoch podnikoch. Jeden vyrába istý druh cigariet. Jeho náklady na výrobu jedného balíka cigariet sú vo výške 0,80 EUR. Spotrebiteľ si ich v trafike môže kúpiť za 4,60 EUR. V čase, kedy štát potrebuje dodatočné príjmy, sa rozhodne zvýšiť daň z tohto druhu tovaru, a to o 30 centov. Keďže si subjekt chce udržať svoj zisk, dá tuto daň zaplatiť spotrebiteľovi a to tak, že zvýši predajnú cenu cigariet na sumu 4,90 EUR. Pravdepodobný výsledok bude, že podniku sa zisk podarí udržať a spotrebiteľia túto cenu príjmu.

Druhý podnik sa zameriava na lacné módne oblečenie. Snaží sa zachytiť súčasný trend u mladých a prinášať stále nové kolekcie. V podobnej situácii, kedy bude čeliť zvýšenému daňovému zaťaženiu, sa rozhodne takisto navýšiť cenu svojich tovarov. Za tričko, ktoré stálo 15 EUR teraz zaplatíme 16 EUR, čo je približne rovné percentuálne navýšenie ceny ako v prvom prípade. Výsledok bude pravdepodobne taký, že tričko za novú cenu si kúpi menej spotrebiteľov.

Prečo je tomu tak? Za rozdiel v správaní spotrebiteľov pri presune daňového bremena môže elasticita dopytu – v tomto prípade ide o presun dopredu. Čím elastickejší je dopyt po daných produktoch, tým viac bude reagovať na zmenu ceny dôsledkom zmeny daňového zaťaženia. V našich prípadoch je dopyt fajčiarov po cigaretách menej elastický

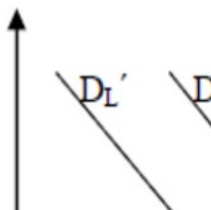
ako dopyt po pánskych tričkách. Je to z toho dôvodu, že je ťažšie nahradiť nikotín z tabaku, na ktorom sú fajčiari závislí (aj napriek tomu, že už existujú rôzne alternatívy a napodobeniny klasických cigariet), ako si kúpiť podobné tričko od iného výrobcu zaťažené nižšou daňou.

Z toho nám vyplýva, že statky ktoré sú ťažko nahraditeľné, ako napríklad niektoré lieky alebo existenčné statky, základné druhy potravín a pod., sú málo elastické a preto spotrebiteľ bude ochotný znášať dodatočné daňové bremeno (vidíme na grafe nižšie). Naopak tie statky, ktorých alternatíva je ľahko dostupná, sú elastické, a v prípade presunu daňového bremena na spotrebiteľa, pozorujeme zníženie dopytu po tomto produkte. Avšak výrazné zvýšenie ceny aj málo elastických statkov môže viesť k výraznejšiemu zníženiu požadovaného množstva, čo predstavuje jeden zo spôsobov boja proti negatívnym internalitám alebo externitám. Na reálnom trhu to ale funguje tak, že sa dodatočné daňové bremeno rozdelí na časť, ktorú znáša zdanený subjekt a časť, ktorú znáša spotrebiteľ. Pomer závisí od spomínanej elasticity dopytu.

Presun celého daňového bremena na spotrebiteľa Zdroj: ECONOMIC WORLD

Opačným druhom presunu daňového bremena je presun dozadu na zamestnanca. Ak chce podnik znížiť výrobné náklady, môže uvažovať o znížení mzdových nákladov, avšak vďaka odborom to len tak spraviť nemôže. Môže však znížiť počet zamestnancov a tým zvýšným prideliť viac práce. Podniku sa podarí presunúť daňové bremeno dozadu na zamestnanca do väčšej miery, ak elasticita dopytu po práci je vyššia a elasticita ponuky práce je nižšia. (ECONOMIC WORLD, Daňová ...)

Posun daňového bremena dozadu Zdroj: ECONOMIC WROLD

1.3.2 Strata mŕtvej váhy pri zdaňovaní komplementárnych statkov

So zvyšovaním daňového bremena je dôležité nepresiahnuť spravodlivú a únosnú cenu. V takom prípade by išlo o vytvorenie nadmerného daňového bremena. To môže nastať ak je daňová sadzba príliš vysoká voči príjmu alebo hodnote majetku, čo vedie k nadmerným finančným ťažkostiam alebo obmedzeniu hospodárskej činnosti. Ak daňový systém spôsobuje stratu efektivity alebo produktivity, nastáva situácia známa ako strata mŕtvej váhy. Tá vzniká len tam, kde je možná distorzia (skreslenie) a substitúcia. Strata mŕtvej váhy pri zdaňovaní predstavuje meranie hospodárskej straty, ktorá je spôsobená zavedením novej dane. (Olšavská, 2013)

Podľa anglického ekonóma a pôvodcu analýzy mŕtvej váhy Alfreda Marshalla teória predpokladá, že zavedenie novej dane alebo zvýšenie starej dane môže zlyhať, čo má za následok nedostatočné alebo žiadne zisky vládnych príjmov v dôsledku poklesu dopytu po zdaňovaných tovaroch alebo službách. (INVESTOPEDIS, 2020)

Vieme si už predstaviť, ako môže nadmerné daňové bremeno vyvolať substitúciu statku stratu mŕtvej váhy. Čo sa ale deje pri tých tovaroch, ktoré sú komplementárne, pri uvalení nadmerných daní na jeden z nich?

Komplementárne statky sú spotrebované spolu alebo navzájom. Uveďme si príklad káva a cukor. Ak zdaníme kávu vyššou sadzbou, môže nastať situácia, kedy začnú konzumenti kávy preferovať kávu s nižším obsahom cukru, kvôli zvýšeným nákladom alebo obmedzia pitie kávy a tým aj množstvo spotrebovaného cukru. To vedie k stratám mŕtvej váhy. Môžeme tak zhodnotiť, že nadmerné zdanenie jedného (viacerých) z dvojice (skupiny) komplementárnych statkov zmení preferencie trhu alebo zníži spotrebu oboch statkov. . (INVESTOPEDIS, 2020)

Všetky dane okrem rovnej dane majú substitučný a dôchodkový efekt. K substitučnému efektu dochádza v dôsledku zámieny medzi rôznymi druhmi tovarov a služieb a medzi prácou a voľným časom. Zmeny v preferenciách daňovníkov po zdanení sú spôsobené zmenami v ich hraničnej užitočnosti tovarov a služieb, ktoré spotrebúvajú po zdanení. Je dôležité zdôrazniť, že práve substitučný efekt spôsobuje nadmernú záťaž (úmrtne straty). Čím väčší je substitučný účinok, tým väčšia je nadmerná záťaž. Dôchodkový efekt je spojený s presunom určitej časti dôchodkov daňovníkov do verejného sektora a znamená jej zníženie. Dôchodkové dane, majetkové dane a spotrebné dane majú všetky dôchodkové účinky, pretože znižujú dôchodky vo forme vyšších cien tovarov a služieb. Veľkosť dôchodkového efektu závisí od výšky dane a stúpa so zvyšovaním priemernej sadzby dane. (Olšavska, 2013)

1.3.3 Zamedzenie dvojitého zdanenia pri nepriamych daniach

Výhradným právom každého štátu na svete je stanoviť si podmienky vyberania daní od daňových subjektov na svojom území, a to bez ohľadu na daňové systémy a daňové sústavy iných štátov. Každý štát upravuje daňové povinnosti svojim daňovníkom s ohľadom na zámery a ciele svojej hospodárskej politiky a v súlade s potrebami a nárokmi na štátny rozpočet. Dôsledkom toho je, že sa daňové systémy jednotlivých štátov líšia v štruktúre daní, spôsobe výberu a správe daní, vo veľkosti daňového zaťaženia, v sankciách za nesplnenie daňových povinností a pod. Táto rozdielnosť daňových systémov jednotlivých štátov je síce úplne prirodzená, ale vyžaduje si riešenie daňových vzťahov medzi jednotlivými štátmi na medzinárodnej úrovni. Kolízia daňových zákonov vyplývajúca z tohto práva jednotlivých štátov na zdanenie príjmov je príčinou vzniku medzinárodného dvojitého alebo viacnásobného zdanenia príjmu, majetku atď, ktoré je možné definovať všeobecne ako situáciu, kedy rovnaký predmet dane rovnakej osoby je súčasne zdanený ako v štáte, ktorého je osoba daňovým rezidentom, tak aj v štáte zdroja príjmu. Preto sa mnohé štáty snažia dohodnúť na bilaterálnych alebo multilaterálnych dohodách, ktoré minimalizujú riziko dvojitého zdanenia a stanovujú pravidlá na riešenie sporov v tejto oblasti.

S cieľom vytvoriť jednotný vnútorný trh Európskej únie členské štáty akceptujú dodržiavanie základných slobôd, ktoré sú stanovené v Zmluve o fungovaní Európskej únie. Medzi tie patria aj:

- *voľný pohyb tovarov*

Pre zabezpečenie voľného pohybu tovarov v rámci vnútorného trhu Európskej únie jednotlivé členské štáty Európskej únie museli upustiť od uplatňovania opatrení vo forme tarifných (clá a platby), netarifných (dovozné kvóty) a rôznych administratívnych prekážok, ktoré by mohli brániť voľnému pohybu tovaru;

- *voľný pohyb služieb*

Táto sloboda umožňuje občanovi členského štátu Európskej únie bez obmedzení poskytovať služby na území ktoréhokoľvek iného členského štátu Európskej únie. Poskytovateľ služieb má právo vykonávať svoju činnosť v inom členskom štáte za rovnakých podmienok, aké tento štát ukladá svojim vlastným občanom. Služby zahŕňajú najmä činnosti priemyselnej, obchodnej, remeselnej povahy a činnosti v oblasti slobodných povolání;

Predmetom zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia sú v prevažnej väčšine dane z príjmov a dane z majetku, u ktorých hrozí v najväčšej miere dvojité zdanenie. Predmetom týchto zmlúv nie sú ostatné druhy daní, ako je napr. daň z pridanej hodnoty, spotrebná daň a pod., a to hlavne z dôvodu ich odpočítateľnosti v prípade medzinárodného obchodu (vývozu), kde nebezpečenstvo dvojitého zdanenia prakticky nevzniká. (Brnová, 2011)

1.4 Daňová legislatíva EÚ v oblasti nepriamych daní

Pri rozvoji medzinárodného obchodu v druhej polovici 20. storočia začali štáty EÚ pociťovať potrebu komunikovať a spolupracovať v oblasti daní, ak mali vytvoriť jednotný, efektívny trh. Nakoľko každý štát mal vlastný daňový systém, začala sa tvoriť myšlienka prispôsobenia a zladenia národných daňových systémov, teda harmonizácie daňových systémov.

V rámci harmonizačného procesu možno identifikovať tri základné fázy: I. výber dane, ktorú je nevyhnutné harmonizovať; II. harmonizácia daňového základu; III. harmonizácia daňovej sadzby. Daňová harmonizácia však nemá za cieľ dosiahnutie jednotnej daňovej sústavy, ale len to, aby sa sústavy zladili. (ŠIMIČÁKOVÁ, 2012)

Pozitívna harmonizácia vykonávaná jednotlivými právnymi predpismi, ktorú môžeme označiť za cielenú a dobrovoľnú, t. j. právnu reguláciu prijímanú na základe vôle a súhlasu členských štátov, rozdelená na:

- Právna úprava vzájomnej pomoci pri správe daní a výmene informácií pri správe daní
- Právna úprava parciálnych procesných ustanovení zahrnutých do právnych noriem harmonizujúcich hmotno-právnu vnútroštátnu právnu úpravu v oblasti daní, kde tieto aspekty majú minoritný a skôr okrajový charakter a ich účelom je zabezpečiť riadne fungovanie harmonizovanej legislatívy (Babčák, 2012)

1.4.1 Harmonizácia dane z pridanej hodnoty

Harmonizáciou DPH bolo v minulosti sledovaných viacero cieľov. Tým základným však ostalo odstránenie daňových prekážok pre slobodný pohyb tovarov, služieb, osôb a kapitálu. Tento cieľ ešte stále nebol úplne dosiahnutý. Otázka harmonizácie DPH sa zásadným spôsobom dotýka aj Slovenskej republiky z dôvodu jej členstva v EÚ, preto je potrebné uvedenej problematike venovať pozornosť.

V roku 1967 bola prijatá prvá smernica Rady č. 67/227/EHS o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa dane z obratu, ktorá zaviazala jednotlivé členské štáty, aby nahradili svoj doterajší systém daní z obratu spoločným systémom dane z pridanej hodnoty.

Druhá smernica Rady č. 67/228/EHS o harmonizácii právnych predpisov členských štátov, ktorá sa týkajú dane z obratu, štruktúry a postupov na uplatňovanie spoločného systému dane z pridanej hodnoty presne zadefinovala predmet dane. Predmetom dane bol predaj tovaru a poskytovanie služieb na území členského štátu uskutočnené platiteľom dane za odplatu a dovoz tovaru. V zmysle tejto smernice bolo jednotlivým členským štátom ponechané právo zaviesť rôzne sadzby dane a v národných legislatívach prijímať opatrenia, ktoré by zabráňovali daňovým únikom.

Následne boli prijaté ďalšie tri smernice, a to tretia smernica Rady č. 69/463/EHS, ktorá pre Belgicko predĺžila dobu implementácie dane z pridanej hodnoty do konca roka 1972; štvrtá smernica Rady č. 72/250/EHS a piata smernica Rady č. 72/250/EHS, ktoré postupne predĺžili termín zavedenia dane z pridanej hodnoty Taliansku do konca roka 1973.

Najdôležitejšou smernicou v oblasti harmonizácie nepriamych daní je však šiesta smernica Rady č. 77/388/EHS o zosúladení právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa daní z obratu - spoločný systém dane z pridanej hodnoty, ktorej cieľom bolo odstrániť nezrovnalosti v rámci harmonizačného procesu dane z pridanej hodnoty medzi

jednotlivými členskými štátmi a určiť čo najmenší priestor pre možné odchýlne úpravy tejto dane v rámci národných úprav. Členské štáty sa mohli odchýliť od týchto ustanovení za predpokladu, že takáto odchýlka by nenarušila voľnú súťaž.

Z dôvodu, že šiesta smernica Rady č. 77/388/EHS o zosúladiení právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa daní z obratu, spoločný systém dane z pridanej hodnoty sa niekoľkokrát podstatným spôsobom zmenila, doplnila a hlavne v záujme jasnosti a prehľadnosti bola nakoniec nahradená smernicou Rady 2006/112/ES o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty. Uvedená smernica sa tak k 1. januáru 2007 stala novým, základným dokumentom harmonizácie dane z pridanej hodnoty. (Feiler, 2013)

1.4.2 Harmonizácia spotrebných daní

Základom harmonizácie v oblasti spotrebných daní je uplatňovanie smernice Rady č. 92/12/EHS o všeobecnom systéme, držbe, preprave a kontrole tovarov podliehajúcich spotrebnej dani. Od 1.4.2010 je novou smernicou týkajúcou sa spotrebných daní smernica č. 2008/118/ES. V roku 2008 došlo v našej daňovej sústave k zavedeniu spotrebnej dane z elektriny, uhlia a zemného plynu. Slovenská republika sa tým zaradila medzi štáty, ktoré uplatňujú environmentálne dane na vymedzený okruh produktov. Hlavným zámerom zavedenia týchto daní je ich príjem do štátneho rozpočtu, ale do zákona sa premietli aj ustanovenia smernice Rady č. 2003/96/ES o reštrukturalizácii právneho systému spoločenstva pre zdaňovanie energetických výrobkov a elektriny upravujúce predovšetkým mieru zdanenia energetických výrobkov a elektrickej energie. (Medved', Nemec a kol., 2011, s. 537)

V oblasti spotrebných daní bol zvolený princíp zdaňovania podľa krajiny určenia. To znamená, že výrobok je zdanený v krajine spotreby národnými sadzbami dane, dovozca je naopak povinný zaplatiť daň podľa sadzieb vo svojej krajine. Pri spotrebných daniach sa taktiež prehlbuje medzinárodná spolupráca v oblasti poskytovania informácií. Členské štáty majú povinnosť zriadiť „ústredný kontaktný útvar“, ktorý je zodpovedný za výmenu dát, vybavovanie žiadostí o overenie odoslané ostatným členským štátom a naopak a elektronický systém včasného varovania. (Medved', Nemec a kol., 2011, s. 537)

Východiskovou smernicou úpravy selektívnych spotrebných daní, ktorá predovšetkým upravuje výber dane ako takej je smernica Rady 92/12/EHS z 25. februára 1992 o všeobecných systémoch pre výrobky podliehajúce spotrebnej dani a o vlastníctve, pohybe a monitorovaní týchto výrobkov. Podľa nej by v rámci EÚ nemala existovať iná

daň ako daň z minerálnych olejov (od 1. januára 2004 boli zaradené aj iné energetické produkty ako napr. elektrina), tabaku, alkoholických výrobkov, piva a vína. Aj keď výrobky podliehajú zdaneniu v okamihu výroby alebo dovozu samotná daň je splatná až pri uvoľnení pre konečnú spotrebu.

Kompletný zoznam právnych noriem, upravujúcich jednotlivé spotrebné dane a daň z pridanej hodnoty, aktuálne platných pre oblasť štátov EÚ možno nájsť na stránkach MFSR v sekcii Legislatíva EÚ.

1.4.3 Judikatúra Súdneho dvora - Marks & Spencer (C-62/00) - 2002

Prípád Marks & Spencer Súdneho dvora Európskej únie spomíname pre to, že predstavuje rozhodujúci moment v oblasti zdanenia spotreby a poskytuje kritický náhľad na teoretický rozmer zdanenia spotreby v rámci EÚ. Jeho význam nespočíva len v potvrdení dôležitosti spravodlivej náhrady DPH pri medzinárodnom obchode, ale taktiež vytvára diskusiu o optimálnom zdaňovaní spotreby, kde sú začlenené aspekty efektivity, spravodlivosti a rovných podmienok pre podniky. Tento prípad taktiež vyvolal rad praktických zmien v daňových systémoch členských štátov. Otvoril otázky týkajúce sa flexibilného prístupu k náhradám DPH v rámci medzinárodného obchodu a stimuloval úsilie členských štátov o revíziu svojich daňových politík. Súdny dvor v tomto prípade potvrdil, že existujúce náhradné obmedzenia náhrady DPH môžu byť v rozpore s európskymi právnymi predpismi. Tým vytvára prepojenie medzi teóriou a praxou v oblasti zdaňovania spotreby a naznačuje potrebu súladu vnútroštátnych systémov s európskymi normami.

V prípade Marks & Spencer išlo o to, že, britská spoločnosť, sa snažila uplatniť náhradu dane z príjmu a DPH z jej zahraničných pobočiek, ktoré utrpeli straty. Britské daňové úrady odmietli túto náhradu. Otázka preto spočívala v tom, či je možné povoliť náhradu DPH za straty v jednej krajine v rámci skupiny. (KLČ, 2005)

Súdny dvor EÚ rozhodol, že spoločnosti môžu žiadať o náhradu DPH zo straty ich zahraničných pobočiek v prípade, že v danej krajine nie je možné uplatniť nárok na náhradu. Týmto rozhodnutím sa potvrdilo právo spoločnosti na vykonávanie hospodárskej činnosti bez zbytočných daňových prekážok v rámci jedného trhu. V dodatku súdny dvor konštatoval, že "ustanovenia Veľkej Británie nedodržiavajú princíp proporcionality a ak v jednom členskom štáte preukáže tam sídliaca firma daňovým úradom, že tieto podmienky sú splnené, je proti slobode usadiť sa zabrániť možnosti, aby si materská firma odrátala od

zdaňovateľných ziskov v tomto členskom štáte straty, ktoré utrpela vo svojej pobočke v inom štáte." (SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. 2002)

Rozhodnutie zdôrazňuje silu a význam Súdneho dvora EÚ pri formovaní právnych noriem a zásad v oblasti daní a ekonomickej integrácie a privítal ho európsky komisár pre dane a clá László Kovács. Podľa neho súd zaujal pozíciu podporovanú komisiou, pokiaľ ide aplikovanie princípu slobody usadiť sa v oblasti cezhraničnej úľavy vo veci straty. (KLČ, 2005)

2 Cieľ práce

Cieľom diplomovej práce je predstaviť základné princípy a prístupy k dani z pridanej hodnoty a spotrebným daniam v Slovenskej republike z teoretického aj praktického hľadiska a poukázať na ich význam pre štát. Predstavením názorov ekonómov, zaoberajúcich sa touto problematikou, porovnáваме rozdiely v prístupoch a teóriách zdaňovania spotreby, ktoré formovali a zastávali. Rovnako tak si všímame, ako sa postupom času dopĺňali a zlepšovali. V práci sa venujeme aj daňovej legislatíve EÚ a ukazujeme, do akej miery ovplyvňuje daňovú sústavu SR.

Skúmame rozsiahle dôvody pre zdaňovanie spotreby, porovnáваме ich s alternatívnymi prístupmi, preskúmali sme historický vývoj tohto daňového mechanizmu a zhodnotili jeho výhody a nevýhody v kontexte súčasnej ekonomickej reality. Okrem teoretickej roviny sa snažíme priblížiť, ako to reálne funguje v praxi. Zohľadňujeme vlastnosti trhu pri vysvetlení presunu daňového bremena, vzniku mŕtvej váhy či reálne efekty zdaňovania na spoločnosť.

Predstavením pomoci zo strany štátu a EÚ, v oblasti spotrebných daní, je našim cieľom zistiť, ako sa Európska únia pozerá na aktuálnu situáciu a aké sú zvažované možnosti pomoci v súčasnosti. Zhodnotiť chceme aj efektívnosť schválenej pomoci v minulých obdobiach. Ide o pomoc v oblastiach vnútroštátnej vodnej dopravy potrebnej na prepravu tovarov a podporu používania biopalív formou zníženia daňového zaťaženia ako prostriedkov motivácie na redukcii emisií z dopravy. V neposlednom rade sa v minulosti pomoc sústredila aj na zmiernenie nárastov cien elektriny, uhlia a zemného plynu, čo môže slúžiť ako vhodná situácia na porovnanie s prebiehajúcou krízou. Nepochybne sa od toho môžu odvíjať predpovede možného vývoja na tomto trhu a hlavne finančnej situácie obyvateľstva. V súčasnej dobe, kedy sa štáty a Európska únia snažia zmierniť dopady uplynulej pandémie a príchodu finančnej krízy, sa rokuje o rôznych opatreniach a zvažujú sa riešenia na pomoc domácnostiam a podnikom prekonať vysokú infláciu a zvýšené ceny určitých tovarov a služieb. Jednou z popredných problematik, ktorými sa zaoberá EÚ, je aj nárast cien energetických produktov. V tejto otázke sa hneď začali robiť kroky za účelom redukcie negatívnych dopadov na domácnosti a zabezpečenia ochrany pred znížením príjmov.

V štvrtej kapitole, bolo našim cieľom poskytnúť komplexný pohľad na daňové politiky a ich vplyv na podnikateľské prostredie, hospodársky rast

a konkurencieschopnosť. Na základe opisu a vysvetlenia fungovania daňového systému nepriamych daní vo vybranej krajine EÚ – Dánsko – bolo ďalším cieľom porovnať ich vplyv s domácou krajinou (Slovenská republika). Všíkali sme si rozdiely v daňových sadzbách použitých pri jednotlivých tovaroch a službách.

Preskúmaním štruktúry DPH a ekologických poplatkov analyzujeme, ako tieto štruktúry ovplyvňujú spotrebu. Úlohou tejto časti je porozumieť, ako dané daňové systémy ovplyvňujú hospodársky rast v oboch krajinách a aké politiky a opatrenia zavádzajú obe krajiny na reguláciu škodlivých spotrebiteľských vzorcov, ako napríklad dane z nezdravých potravín alebo environmentálne dane. Na základe zjednodušeného príkladu sme chceli zhodnotiť sociálne a ekologické dôsledky týchto politík, vrátane prípadných rozdielov v bohatstve, životnej úrovni a spotrebiteľskom správaní. Vytvorenou modeláciou vyčíslime, ako by mohli byť priemerné podniky v jednotlivých vybraných štátoch ovplyvnené rozdielnym spôsobom a výškou zdanenia tovarov a služieb. Budeme uvažovať, či rozdielne výšky daňového zaťaženia predstavujú dôležitý faktor v celkovej spokojnosti občanov daných štátov.

Hlavným cieľom nášho porovnania je navrhnúť odporúčania na zlepšenie daňových politík s víziou optimalizovať spotrebu a podporiť trvalo udržateľný ekonomický rast vo vybraných krajinách.

Na splnenie stanovených cieľov je potrebné najme:

- Vysvetliť a opísať daňový systém a jeho fungovanie na území Slovenskej republiky.
- Porovnať teórie zdaňovania spotreby v jednotlivých obdobiach.
- Priblížiť možnosti regulácie a harmonizácie zo strany Európskej únie
- Analyzovať históriu nepriamych daní a efektívnosť opatrení prijatých na riešenie minulých problémov alebo dosahovanie želaných stavov.
- Poukázanie na rozdiely, ale aj zhody v oblasti nepriamych daní vybranej krajiny EÚ a Slovenskej republiky.
- Predstaviť plány štátu a EÚ na odstránenie obáv z rastúcich cien energií na Slovensku.
- Preskúmať štruktúru dane z pridanej hodnoty a iných špecifických daní Slovenskej republiky a Dánska a porovnať ich dopady a ekonomiku daného štátu.

- Modelovať príklad zdanenia podniku v jednotlivých krajinách a dosiahnuté vyčíslenia interpretovať a zhodnotiť.
- Poskytnúť odporúčania pre podnikateľov na základe získaných informácií, vedomostí a modelácií pri vypracovávaní diplomovej práce

3 Metodika práce

Na dosiahnutie vytýčených cieľov diplomovej práce bolo potrebné zhromaždiť a analyzovať dostupnú domácu a zahraničnú literatúru, ktorá nám poskytla dostatočné teoretické poznatky na vysvetlenie základnej problematiky v rámci stanovenia teoretického rámca práce. Zo širokého spektra dát bolo potrebné vyňať kritickou analýzou tie, ktoré boli relevantné a spoľahlivé. Na základe štruktúry práce a cieľa práce sme informácie usporiadali do logickej postupnosti. Prácou s právnymi normami v oblasti nepriamych daní a odkazmi na aktuálne právne úpravy jednotlivých daní, hlavne prostredníctvom stránok Ministerstva financií Slovenskej republiky, ktoré boli predmetom teoretickej a praktickej časti našej práce, sme nadobudli dostatok informácií, potrebných pre objasnenie problematiky. Následne sme zistenia formulovali tak, aby boli pre čitateľa jednoducho pochopiteľné. Bolo potrebné ich na seba naviazať a prepojiť, aby obsah diplomovej práce nebol zbytočne metúci.

Pri práci sme postupovali tak, že sme najprv zhrnuli cieľ práce, predstavili tému a zdôvodnili jej dôležitosť v kontexte ekonomickej teórie a praxe. Poskytli sme prehľad súčasného stavu týkajúceho sa zdanenia spotreby a jeho vplyvu na ekonomiku. Taktiež bolo dôležité zhrnúť teoretické modely a koncepty, ktoré sa týkajú danej problematiky. Preskúmali sme náležitosti uplatňovania spotrebných daní a porovnali ich s alternatívami ako aj s efektívnosťou zdaňovania príjmov. Hlavnou súčasťou naše práce bolo študovať rôzne meniace sa teórie známych ekonómov v minulosti a pozorovať ako sa v priebehu desaťročí potvrdzovali, menili či dopĺňali počas konkrétnych období až do podoby, ako ich poznáme dnes. Vytýčili sme práve tie, ktoré boli tak podstatné a užitočné, že sa časti z nich používajú aj v súčasnosti pri tvorbe a realizácii daňových politík na Slovensku aj vo svete.

Po predstavení názorov sme sa dostali až k súčasnému stavu, ktorý je špecifický tým, že sa spoločnosť snaží zvládnuť uplynulé aj prebiehajúce krízy a prispôbiť daňovú politiku tak, aby systém nezaťažovala, ale naopak, pomohla. Po následnom predstavení plánovaných a schválených opatrení štátu ako aj Európskej únie v otázkach pomoci domácnostiam a malým a stredným podnikom pri zvládnutí nepriaznivej situácie na trhu s energiami sme hodnotili ich efektívnosť a možné budúce dopady. Analyzovali sme niektoré judikáty Súdneho dvora z minulosti, aby sme vedeli lepšie zhodnotiť pravdepodobný vývoj na najbližšie roky a správnosť postupov riešenia, nie len otázky

ochrany obyvateľstva pred vysokými cenami energií, ale aj podpory predaja a využívania vysoko daňovo zaťažených statkov.

Aby sme mohli plne pochopiť spôsoby zásahu štátov a EÚ v spomínaných oblastiach a taktiež získať prehľad o tom, čo sa jednotlivé krajiny a celé spoločenstvo snažia dosiahnuť, vyhľadávali a vysvetľovali sme možnosti regulácie a harmonizácie zo strany Európskej únie. Rozoberali sme ich detailnejšie, aby sme získali čo najlepší obraz toho, ako fungujú. Preskúmaním prípadových štúdií a rozhovorov s odborníkmi v danej oblasti sme získali komplexnú predstavu o štruktúre konkrétnych daní v krajinách a ich fungovaní. Pomocou metódy komparácie sme porovnali daňové politiky a praktiky v jednotlivých krajinách s dôrazom na ich odlišnosť. Chceli sme zaznamenať výzvy vyplývajúce z aplikácie rôznych daňových politík a identifikovať najnovšie trendy. Hľadali sme odpoveď na otázku, či súčasné trendy zodpovedajú a napomáhajú štátom dosiahnuť dlhodobý želaný stav.

V praktickej časti sme sa ďalej rozhodli pre modeláciu fungovania dvoch rozdielnych daňových štruktúr pomocou fiktívnej prípadovej štúdie, ktorá nám mala zjednodušene opísať, aké dopady majú jednotlivé nastavenia a rozhodnutia na blahobyť v krajine. Využili sme pri tom tabuľky, vzorce, grafy a iné nástroje určené na zobrazenie našej modelácie, ktoré sme jasne definovali, označili a zhromaždili aj v samostatných zoznamoch na konci diplomovej práce.. Samozrejmosťou bolo využitie programov balíčka Microsoft Office. Analýzou daňových politík v prípadovej štúdii sme zisťovali, aký by mohli mať vplyv na investície a ekonomickú prosperitu v reálnom svete.

Pred samotnou modeláciou sme odkazovali na legislatívu jednotlivých štátov v oblasti zdaňovania spotreby a poukázali na rozdiely a zhody medzi nimi. Zvláštnu pozornosť sme venovali dane z pridanej hodnoty a daniam, ktoré sú pre jednotlivé krajiny špecifické. Uvažovali sme, či by bolo konkrétne dane možné použiť aj v štáte, ktorý ich nemá zavedené. Na základe prezentovaných výsledkov sme následne odôvodnili a interpretovali závery zistení a modelácie. Dali sme ich do kontrastu s realitou a opísali faktory, ktoré by mohli niest zodpovednosť za dané odlišnosti. K nim sme navyše pridali vlastný názor a komplexný súbor odporúčaní na zlepšenie hospodárskych politík, ktoré sme považovali za dôležité spomenúť. Odporúčania sa týkali najmä navrhovaných zmien či inšpirácie z daňových systémov uplatňovaných v členských krajinách EÚ. Nezabudli sme v úplnom závere spomenúť pohľad na význam a dôsledky našej práce v kontexte medzinárodných daňových politík.

4 Výsledky práce

V praktickej časti tejto diplomovej práce budeme detailnejšie skúmať a analyzovať aktuálnu aj uplynulú situáciu v oblasti zdaňovania spotreby v Dánsku a porovnávať ju so situáciou v Slovenskej republike. Nasledujúce podkapitoly sa budú venovať jednotlivým aspektom daňových politík a ich vplyvu na podnikateľské prostredie v Dánsku a na Slovensku. Zo štátov Európskej únie sme si vybrali Dánske kráľovstvo z toho dôvodu, že ide o krajinu s rozdielnou úrovňou príjmu, životného štandardu a štruktúry hospodárstva, čo nám môže ukázať odzrkadlenie spotrebných daní v rôznych kontextoch. Dánsko je vo svojej daňovej politike transparentné, a preto je možné získať dostatok informácií pre štúdium aj výskum. A v neposlednom rade, je známe, že táto krajina ide v mnohých smeroch, vrátane daňovej politiky, príkladom ostatným, a preto veríme, že analýzou získame zaujímavé poznatky o efektívnych a neefektívnych spôsoboch zdaňovania. Predstavme si najprv základné informácie o našej vybranej krajine – Dánsko.

V Dánsku žije zhruba 5,7 milióna obyvateľov, čo ju z hľadiska počtu obyvateľov posúva na 15 miesto vo veľkosti na svete. Pri porovnaní HDP na obyvateľa bolo podľa štatistík v roku 2017 Dánsko 22. najbohatšou krajinou sveta. Nakoľko ide o jednu z najliberálnejších ekonomík, nemožno sa čudovať, že index ekonomickej slobody, ktorý predstavuje mieru štátnych zásahov v ekonomike, umiestnil ekonomiku na 12. miesto. Svetová banka publikuje aj index Doing Business, ktorý taktiež znázorňuje propodnikateľské prostredie, a ten umiestnil krajinu v roku 2018 na tretie miesto zo vzorky 190 krajín. Oblasť, v ktorej krajina exceluje, je ďalej zahraničný obchod, čo potvrdzuje aj globálny index konkurencieschopnosti tým, že Dánsko umiestnil na 12. priečku. Korupcia je tu pociťovaná naozaj minimálne a právom krajina dostala druhé miesto v tejto oblasti a čo sa príjmových nerovností týka, vyjadрила ju OECD Giniho koeficientom (z roku 2014), v rámci ktorého obsadili Dáni 4. miesto. (BENCONT, 2018)

Spomínané umiestnenia v rôznych kategóriách a indexoch môžeme porovnať so Slovenskou republikou prehľadnou tabuľkou nižšie, z ktorej jasne vidíme, že napriek podobnej veľkosti národov zaznamenávame výrazne rozdiely v politickom a ekonomickom stave krajín. Na prvý pohľad by sme mohli konštatovať, že Slovensko je na tom horšie a že je potrebné niečo zmeniť, aby sme sa začali rýchlejšie posúvať správnym smerom. Mohli by sme si brať Dánske kráľovstvo za príklad a inšpirovať sa ich spôsobmi ekonomického a politického riadenia? Na túto otázku by sme potrebovali hlbšie rozobrať a porozumieť

fungovaní štátov, no minimálne vidíme, že podobne veľká krajina, či už počtom obyvateľov alebo rozlohou, na tom dokáže byť omnoho lepšie, ako sme aktuálne my a myslíme si, že inšpiráciou sa tými správnymi prvkami a prístupmi, by sme mohli zo Slovenska spraviť lepšiu krajinu.

	Dánsko	Slovensko
Populácia	115.	117.
HDP na obyvateľa PPP	22.	41.
Index ekonomickej slobody	12.	59.
Doing bussiness	3.	39.
Globálny index konkurencieschopnosti	12.	59.
Index vnímania korupcie	2.	54.
Giniho koeficient	4.	5.

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z Bencont weekly report

4.1 Daňový systém v Dánsku

Dánsko sa považuje za tzv. sociálny štát a patrí medzi krajiny s rozvinutou ekonomikou a vysokou životnou úrovňou obyvateľov. Rovnako ako vysokou mierou solidarity ho možno charakterizovať vysokou mierou zdanenia. Daňový systém v tejto krajine je považovaný za jeden z najzložitejších zo všetkých členských štátov, no vo všeobecnosti za spravodlivý a efektívny. (Ministerstvo zahraničných vecí..., 2020)

Formovanie daňového systému v Dánsku prebiehalo stáročia, no najprudkejší vývoj nastal v druhej polovici dvadsiateho storočia, kedy sa pomer vybraných daní k HDP zvýšil z 30% na 50,4%, pričom aj odvody sú tu evidované ako dane. V tomto období sa zaviedla daň z pridanej hodnoty, ktorá následne prechádzala rôznymi zmenami odvíjajúcich sa od hospodárskych politík a snáh o daňové stimulovanie určitých odvetví. Po vstupe do EÚ sa niektoré daňové sadzby a normy harmonizovali. V roku 2001, sa prijala reforma stabilizujúca daňové sadzby a celkové daňové zaťaženie sa už nemohlo zvyšovať. Nasledovalo ešte niekoľko zmien a zásahov do daňovej sústavy týkajúcich sa snahy o zlepšenie verejného zdravia a taktiež hlavne dani z príjmov, kým vznikla súčasná podoba daňového systému v krajine. Hlavným dôvodom zmien posledných rokov bolo zlepšenie efektívnosti a spravodlivosti daňového systému. (OECD, 2020)

Dnes je daňové zaťaženie v krajine najvyššie z členských krajín OECD a dane a poplatky, ktoré sú tu vyberané, tvoria v súčasnosti zhruba 50% HDP. Je to z toho dôvodu, že verejný sektor je veľmi náročný na financovanie, nakoľko krajiny, prostredníctvom neho zabezpečuje občanom rovnaký prístup k službám platených z daní

ako sú aj starostlivosť o deti, vzdelanie, podpora v nezamestnanosti, zdravotná starostlivosť (ktorej systém je jeden z najtransparentnejších), starobné dôchodky a množstvo iných služieb, za ktoré si obyvatelia iných štátov platia sami. Pre porovnanie, podľa posledných údajov Tax Foundation Europe, na Slovensku bolo daňovo-odvodové zaťaženie menej ako 41,6%, čo predstavuje tiež nadpriemer EÚ. Z týchto zdrojov je zabezpečovaný verejný sektor, no nepostačuje na tak široké spektrum poskytovaných bezplatných služieb občanom, ako je tomu v Dánsku. (OECD, 2020)

Napriek vysokým daniam však patrí Dánsko k najšťastnejším národom sveta. Pravidelne si udržiava prvé priečky v tejto otázke v každoročných výskumoch a podľa autora Meik Wiking je model ich sociálneho štátu práve dôvodom toho, nakoľko dokázal znížiť pocit neistoty svojich obyvateľov.

4.1.1 Dane zo spotreby v Dánsku

Dôležitou súčasťou daňovej sústavy štátu, ktorú v našej práci priblížime, sú práve ekologické dane, špecifické spotrebné dane a daň z pridanej hodnoty, tvoriace veľkú časť daňových príjmov. V súčasnosti možno pozorovať trend znižovania korporátnych daní a zvyšovania nepriamych daní, čo je v súlade aj s cieľmi Európskej únie. Odôvodnené to je tým, že zvyšovanie nepriamych daní škodí ekonomike menej ako zvyšovanie priamych daní. Analytik VÚB Michal Lehuta konštatoval, že síce spotreba domácností je poškodená vyššími cenami v prípade zvýšenia nepriamych daní, no do menšej miery, ako to robia priame dane. Navyše s odznievaním inflačného šoku a rastom reálnych miezd sa vytvára vankúš pre negatívne vplyvy nepriamych daní. Ak sa viac zdania činnosti a tovary spojené s vyššími negatívnymi externalitami, majú potenciál kompenzovať vplyv negatívnych externalít na spoločnosť. (TREND, 2023)

Samozrejme, tieto opatrenia sa nevyhli kritike. Tá spočíva hlavne v tom, že k zvyšovaniu daní má dôjsť, nie na financovanie polície či súdnictva, pomoc v hmotnej núdzi alebo ľuďom so zdravotným postihnutím, ale kvôli neefektívnym výdavkom, napríklad plošná podpora cien energií, plošné rozdávanie prídavkov na dieťa tým, ktorí to nepotrebujú. Minimálne takto to vysvetľoval Radovan Ďurana. Ten predpokladá aj to, že nakoniec získame vyššie dane, z ktorých budú financované zlé výdavky. (TREND, 2023)

4.1.2 Daň z pridanej hodnoty v Dánsku

V Dánsku sa uplatňuje jednotná sadzba dane z pridanej hodnoty, a to na úrovni 25% pri väčšine tovaroch a službách. Výnimku však tvoria predaj a prenájom nehnuteľnosti, dodávky plynu, vody, elektriny a tepla, výhry v lotériách, predaj akcií a obligácií, pošty a poisťovacie transakcie, zdravotnícka starostlivosť, sociálne služby, školné, amatérsky šport, určité kultúrne udalosti a dodávky umeleckých predmetov, doprava osôb inými prostriedkami než autobusmi. Na spomínané sa platenie DPH nevzťahuje. Noviny a export majú nulovú DPH. Daň z pridanej hodnoty je refundovaná na všetok nákupný tovar a služby určené na podnikanie (aj pre zahraničných podnikateľov bez sídla v Dánsku). Refundácia nie je možná len pri automobiloch, hotelovom ubytovaní, konferenčných a zábavných podnikoch. DPH sa tu začala uplatňovať od roku 1967, čo zaraďuje krajinu k prvým, ktoré túto daň zaviedli. Pre účely registrácie musí byť v krajine zriadená pobočka alebo dcérska spoločnosť, prípadne sa obchodník môže registrovať alternatívne prostredníctvom daňového zástupcu so sídlom v Dánsku. Na to, aby mal obchodník povinnosť sa registrovať, musí presiahnuť príjem 50 000 DKK (6703,32 eur) za 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov. DPH sa následne odvádza polročne, štvrťročne alebo mesačne. (Different types..., 2014)

Tu vidíme prvé rozdiely či už v samotnej sadzbe DPH, ktorá je na Slovensku nižšia a dokonca máme sadzieb viac alebo v registračnej povinnosti. Na Slovensku vzniká tuzemským subjektom povinnosť registrácie pri presiahnutí príjmu 49 790 eur, čo je výrazne vyššia hranica ako v Dánsku. No a možnosti sú iba štvrťročná alebo mesačná platba. Samotný systém DPH je na Slovensku menej komplexný. Kvôli tomu sú administratívne postupy spojené s DPH (a spotrebnými daňami) v Dánsku zložité. Musia byť podávané pravidelné daňové priznania, vykonávaná registrácia, a dodržiavané presné pokyny. Naopak na Slovensku sú postupy menej zložité a byrokratické, aj keď povinnosť podávať daňové priznanie existuje.

4.1.3 Selektívne dane v Dánsku

Spotrebné dane sa v Dánsku platia z motorových vozidiel, alkoholu, energie, tabakových výrobkov, batérie, čokolády, ropné produkty, čaj a kávu. Sortiment produktov, ktoré podliehajú dani je tu širší ako v ostatných krajinách EÚ a vo viacerých prípadoch je daňové zaťaženie vyššie. Napríklad spotrebná daň za elektrinu je tu druhá najvyššia v rámci EÚ. (Daňový systém..., 2024)

Na vodu, benzín, olej, elektrickú energiu, vyprodukované CO₂ ako aj škodlivé látky a produkty, teda na znečisťujúce alebo vzácne tovary, sa od 90-tých rokov vzťahuje ekologická daň, nazývaná ako zelená daň. Tento druh dane je zameraný na životné prostredie a redukciiu využívania neobnoviteľných zdrojov. Patrí sem aj daň zo spotreby dreva a z odpadu. (*Daňový systém...*, 2024)

Daň z čerpania vody z vodovodu sa vzťahuje na podzemnú a povrchovú vodu. Výška dane za vypúšťanie odpadových vôd do prírodných zdrojov vody a vodu presakujúcu do zeme sa pohybuje na základe látok, ktoré voda obsahuje. Za plynový olej, benzín, naftu, hnedé uhlie, koks sa platí daň z obsahu síry. (*Tax rates*, 2024)

4.2 Vplyv rozdielneho zdanenia na ekonomiku Slovenska a Dánska

Vysoké zdaňovanie spotreby má vplyv na podniky a spotrebiteľov a ovplyvňuje spotrebu, investície a hospodársky rast. Sociálnym dôsledkom sú potom vyššie náklady na život. Naopak nižšie zdanenie na Slovensku môže pôsobiť výhodnejšie pre spotrebiteľov, ale za cenu rizík v rozpočtovej udržateľnosti.

Rozdiely v nepriamych daniach majú vplyv aj na investície a hospodársky rast krajín. Vyššie sadzby DPH a spotrebných daní v Dánsku môžu zvýšiť náklady na podnikanie, a tým ovplyvniť investície do inovácie, rozvoja a expanzie. Z tohto pohľadu je na Slovensku jednoduchšie investovať do podnikov a ich expanzie, čím sa môže zvyšovať množstvo pracovných miest. Vyššie maloobchodné ceny v Dánsku by teoreticky mali viesť k znižovaniu dopytu po luxusných statkoch a službách. Naopak nižšie dane uvalené na spotrebu podporia dopyt a stimulujú investície do priemyslu. Tieto nižšie náklady spojené s podnikaním a zvýšený spotrebiteľský dopyt na Slovensku môže podporiť inovácie, výskum a technológie vo viacerých odvetviach. Všetky tieto náklady, ktoré sú na Slovensku nižšie, by mali motivovať k efektívnejšiemu využívaniu zdrojov a energie a pozitívne vplývať na konkurencieschopnosť a hospodársku udržateľnosť. Na druhej strane Dánsko môže dosahovať vyššie zisky zo zdanenia spotreby, a to mu umožní financovať rozsiahle sociálne programy a investície, napríklad do vzdelania a infraštruktúry. Vyššie sadzby v Dánsku môžu taktiež prispieť k zvyšovaniu sociálnej spravodlivosti redistribúcií bohatstva a poskytovaním širšieho spektra sociálnych služieb.

V rozdielnosti daňových politík nachádzame viaceré výhody a nevýhody pre obe z krajín a správnym prístupom môžu vlády v oboch prípadoch využiť svoju situáciu na dosiahnutie pokroku a rastu. Aj keď inšpirovanie sa inou politikou by prinieslo zmeny

v ekonomike, nemusí to znamenať napredovanie k lepšiemu. Dôležité je prispôbiť zmeny a rozhodnutia individuálnym podmienkam a cieľom krajiny s ohľadom na aktuálny aj historický vývoj.

4.3 Špecifické dane na ochranu zdravia a životného prostredia

Aby sme správne pochopili vývoj týchto daní v poslednom období, pozrime sa na Európsku úniu ako celok a jej prístup k ekologickým daniam v čase.

Odhladiac od pandémie a energetickej krízy, vývoj v posledných rokoch v globálnom priestore a v EÚ možno jednoznačne charakterizovať tak, že čoraz väčšia pozornosť sa začína presúvať na dosahovanie politických cieľov v oblasti zmeny klímy a jej ochrany, transformácie energetiky, prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, ochrany životného prostredia a eliminovanie globálneho otepľovania.

Podstatný míľnik v tomto procese predstavoval Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. Ten bol prijatý v New Yorku dňa 09. mája 1992 a do platnosti vstúpil dňa 21. marca 1994. Rámcový dohovor predstavuje hlavnú medzinárodnú dohodu o ochrane klímy a tvorí základný pilier ďalšej spolupráce zúčastnených krajín aj v súčasnosti. Základným cieľom dohovoru je dosiahnuť stabilizáciu koncentrácie plynov spôsobujúcich skleníkový efekt v atmosfére na takej úrovni, ktorá by zabránila nebezpečným a neodvratným zmenám klimatického systému z dôvodu ľudskej činnosti. Túto úroveň je potom nevyhnutné dosiahnuť v rámci takej časovej lehoty, ktorá umožní ekosystémom adaptovať sa prirodzeným spôsobom na zmenu klímy, taktiež zabezpečiť, aby nebola ohrozená produkcia potravín a umožní ekonomickému rozvoju pokračovať spôsobom, ktorý je udržateľný. (*Uhlíková daň...*, 2022)

Nezadržateľný vývoj v tejto oblasti však krátko po prijatí rámcového dohovoru ukázal, že pravidlá ním nastavené nepostačujú na efektívnu realizáciu opatrení a na dosiahnutie zamýšľaných cieľov. Z uvedeného dôvodu sa zúčastnené krajiny na rámcovom dohovore za účelom rapídnejšieho zníženia emisií dohodli, že je nutné prijať a zaviesť právne záväzné ciele v oblasti znižovania emisií pre vyspelé krajiny. Stalo sa tak prijatím Kjótskeho protokolu k rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy. 1, ktorý bol prijatý 11. decembra 1997 a ktorý nadobudol platnosť dňa 16. februára 2005. Tento protokol vo všeobecnosti rozšíril možnosti krajín pri výbere najvhodnejších spôsobov a nástrojov na splnenie redukčných cieľov s ohľadom na špecifické podmienky tej-ktorej krajiny. V rámci tohto protokolu boli ustanovené nové flexibilné nástroje za účelom dosiahnutia

maximálneho redukčného potenciálu pri ich čo ekonomicky najefektívnejšom využívaní. (*Uhlíková daň...*, 2022)

Vyvrcholením tohto procesu bolo prijatie Parížskej dohody v rámci Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy, ktorej hlavným cieľom malo byť obmedzenie skleníkových plynov po roku 2020. Od 30. novembra 2015 do 11. decembra 2015 sa v Paríži konalo 21. zasadnutie Konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy, na ktorom sa 12. decembra 2015 dosiahla nová celosvetová dohoda o zmene klímy medzi všetkými zmluvnými stranami. Touto dohodou sa stanovili pravidlá a nástroje na dosiahnutie dohodnutých cieľov do roku 2050 a splnenie (najmä emisných) záväzkov zmluvných strán. Účelom tejto dohody je hlavne zlepšenie implementácie Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy pomocou: (TARS, 2016)

- udržania nárastu globálnej priemernej teploty výrazne pod hranicou 2 °C oproti hodnotám pred priemyselnou revolúciou a úsilím o to, aby nárast teploty neprekročil hranicu 1,5 °C oproti hodnotám pred priemyselnou revolúciou,

- uznanie toho, že uvedené by výrazne znížilo riziká a dopady na zmenu klímy,

- zvyšovanie schopnosti prispôsobiť sa nepriaznivým dopadom zmeny klímy,

- posilňovanie odolnosti voči zmene klímy,

- nízkoemisný rozvoj za súčasného neohrozenia produkcie potravín,

- zladenie finančných tokov s nízkoemisným rozvojom odolným voči zmene klímy a pod. (TARS, 2016)

Príkladom je aj zdaňovanie automobilov, ktoré sa čoraz viac zameriava na ovplyvňovanie správania zákazníkov a na stimuláciu používania vozidiel s nízkym znečisťovaním. Nami vybraná krajina Dánsko ide týmto príkladom aj ostatným v Európe a na svete. V roku 2022 takmer všetky krajiny OECD zohľadňujú environmentálne kritériá alebo kritériá palivovej účinnosti pri určovaní úrovne zdaňovania nákupu alebo používania vozidiel a 26 z týchto krajín uplatňuje daňové úľavy alebo výnimky na elektrické alebo hybridné vozidlá. (*Uhlíková daň...*, 2022)

Takto stručne naznačený vývoj v oblasti ochrany klímy má ďalekosiahle dôsledky aj v oblasti spotrebných daní. Dosiahnutie záväzkov zmluvných strán a cieľov stanovených v uvedených dohodách možno dosahovať aj prostredníctvom racionálneho a progresívneho

zohľadňovania zdaňovania predmetov spotreby, ktoré sa v zvýšenej miere podieľajú na tvorbe emisií a prispievajú k negatívnym dôsledkom súčasných globálnych problémov. Týmto spôsobom možno identifikovať najaktuálnejšie perspektívy v oblasti spotrebných daní, ktoré sa budú prejavovať v zdaňovaní spotreby s akcentom na environmentálny aspekt – tzv. environmentálne dane.

Jednou z novinek opatrení EÚ, ktorá má pomôcť znížiť emisie a do roku 2050 vybudovať prvý klimaticky neutrálny kontinent je klimatická daň na hraniciach Európskej únie. Tento mechanizmus má byť spúšťaný v niekoľkých fázach, pričom prvou z nich bolo len ohlasovanie emisií od roku 2023. Od roku 2026 sa začne platiť aj finančná kompenzácia. Týkať sa to bude spočiatku výroby cementu, hliníka, hnojív, výroby elektrickej energie, železiarskeho a oceliarskeho priemyslu. (*Uhlíková daň...*, 2022)

4.3.1 Zelené dane v Dánsku

Už spomínaným špecifickým druhom dane, ktorá je pre Dánsko charakteristická je zelená daň, patriaca do kategórie environmentálnych daní. Má zahŕňať náklady na environmentálne škody a zámerom tvorby a uplatňovania je prechod k menej škodlivým spôsobom rôznych činností. Zelená daň sa člení do troch skupín:

- Dane na výrobky, ktoré škodia životnému prostrediu, zapojené vo výrobe a spotrebe (pesticídy, insekticídy)
- Dane z vypúšťania znečisťujúcich látok (odpadová voda, oxid siričitý, oxid uhličitý)
- Dane z obmedzených zdrojov (vody, nerastné suroviny) (Trubačová, 2014)

Dánsko si veľmi zakladá na ochrane životného prostredia a vybrané environmentálne dane tvoria až 4% ročného HDP. V rámci EÚ ide o najvyšší príjem z ekologických daní. V súčasnosti je zvažovaný v krajine ekologická daň na leteckú dopravu s priemernou výškou 13,41 eur, ktorá by priniesla do štátnej kasy viac ako 160 miliónov eur a vybrané peniaze by mali pomôcť pri transformácii leteckého odvetvia. Z polovice tejto sumy by sa financovali alternatívne palivá, ako je vodík a iné. Vládny návrh počíta s postupným zavedením tejto dane od roku 2025. Ambíciou je využívanie udržateľného paliva na všetkých domácich spojoch do roku 2030. Poplatok by napokon bol zhruba 7,90 eur pri európskych letoch, 30,80 pri stredne dlhých letoch a 47,30 pri dlhých letoch. (Kvačkajová, 2012) (Švarc, 2023)

4.3.2 Ekologické poplatky

Okrem spomínaného sa na spotrebu v Dánsku vzťahujú aj rôzne ekologické dane a poplatky, ktorých cieľom je minimalizovanie negatívnych vplyvov pri spotrebe určitých tovarov na životné prostredie a zabezpečiť udržateľný rozvoj. Medzi poplatky tohto druhu patria najme:

- Rozsiahly systém poplatkov za emisie oxidu uhličitého, ktoré sú navrhnuté tak, aby podporili prechod na nízkouhlíkové technológie, ako aj internalizovali náklady spôsobené emisiami.
- Náklady na vlastníctvo a samotnú prevádzku vozidiel zvyšuje vysoká daň uvalená na automobily. Aj toto opatrenie sa zavádzalo s cieľom zlepšiť kvalitu ovzdušia a podpory verejnej dopravy, cyklistiky a iných alternatívnych spôsobov dopravy.
- Vysoké poplatky musia odvádzať taktiež obyvatelia a firmy, ak chcú spracovať a likvidovať vyprodukovaný odpad. Toto opatrenie podnietilo všetkých v krajine, aby množstvo odpadu minimalizovali a radšej ho recyklovali.
- Na to, aby znížili spotrebu plastových tašiek, boli zavedené poplatky za ne s cieľom motivovať k opätovnému využívaniu alebo využívaniu alternatív pri nákupoch v maloobchodných prevádzkach.
- Poplatky za nadmernú spotrebu vody a energie ako podpora úsporného využívania zdrojov. (Ficlová, 2009)

V súvislosti s vysokým zdanením automobilov chceme je dôležité porozumieť, touto špecifickou daňou chcela krajina donútiť majiteľov vozidiel prispieť na udržiavanie cestnej infraštruktúry a obmedziť ekologickú záťaž. To viedlo k tzv. „bicyklovej“ ekonomike. Výskum konzultačnej spoločnosti COWI ukázal, že využívanie bicyklov prispieva 23 centov za kilometer, pričom autom prejdený kilometer ju ukracuje o 91 centov vrátane dane. (Trubačová, 2014) (*Car taxes...*, 2014)

Pri väčšine spomínaných ekologických daniach a poplatkoch možno pozorovať výraznejšie rozdiely v porovnaní so Slovenskom. Kým v Dánsku funguje jeden z najprísnejších komplexný systém ekologických poplatkov, u nás je rozsah a úroveň zdanenia všeobecne nízka. A aj distribúcia príjmov z nich je omnoho menej transparentná ako v Dánsku, kde väčšina príjmov putuje znovu do udržateľných iniciatív a environmentálnych projektov. Ekologické dane a poplatky v Dánsku sa najčastejšie zavádzajú s ohľadom na sociálnu spravodlivosť, čo o Slovensku nemožno jednoznačne

povedať. Táto nedostatočná transparentnosť s inými faktormi tvoria prekážky v presadzovaní a dodržiavaní legislatívy na Slovensku.

4.3.3 *Tučná daň*

V roku 2011 prišlo Dánsko so zaujímavou myšlienkou a zaviedlo tzv. tučnú daň, ktorá sa vzťahovala na všetky výrobky obsahujúce nasýtené mastné kyseliny, teda hlavne mlieko, maslo, ale aj hotové výrobky a jedlá, ako sú sladkosti, čokoláda, zmrzlina, pizza a pod. Za kilogram nasýtených mastných kyselín museli spotrebitelia platiť v prepočte 2,15 eur. Cieľom štátu bol boj proti obezite, ktorou v Dánsku v tej dobe trpelo viac ako 10% obyvateľov. (Ďurinová, 2013)

Ako efektívne bolo toto opatrenie sa však ukázalo veľmi rýchlo. Najprv sa ale skúsme zamyslieť nad týmto riešením. Obmedzením konzumácie nezdravých jedál a tukov by mohlo prispieť k postupne „zdravšej“ komunite. Pri zmene preferencií by sa možno znížil príjem štátu, ktorý plynul z daní uvalených na tieto tovary, no zároveň by sa mohli znížiť výdavky na zdravotnú starostlivosť. Obzvlášť výskyt obezity u detí môže ovplyvniť aj ich život v dospelosti. Srdcovo-cievne ochorenia, problémy so spánkom, nadmerné zaťaženie pohybového aparátu či psychické problémy. Samozrejme, že to ovplyvní zdravie človeka, ale taktiež uvažujeme o zníženej produktivite ľudí. Predsa emočne alebo fyziologicky nezdravý zamestnanec či podnikateľ všeobecne nedokáže zvládnuť toľko záťaže a práce ako zdravý jednotlivec. Nehovoriac o tom, že z pracovného trhu odchádza skôr, kvôli spomínaným problémom a začne sa viac spoliehať na sociálne zabezpečenie od štátu.

Pozrime sa spoločne pri tejto téme aj na mapu obezity nižšie. Môžeme zaznamenať, že na Slovensku máme celkovo väčší problém s nadváhou a obezitou ako v Dánsku, napriek tomu kladieme menší dôraz na podporu zdravšej životosprávy ako Dáni. Zatiaľčo Dáni majú viac detí a mladých ľudí trpiacich obezitou, Slováci majú najväčší problém u ľudí nad 45 rokov. Aj keď musíme dodať, že v poslednom období sa myšlienka zdravšej spoločnosti výrazne posúva vpred a zdravie už začína byť trendom aj u nás.

Rakousko
Belgie
Bulharsko
Chorvatsko
Kypr
Česko
Dánsko
Estonsko
EU - 28
Finsko
Francie
Německo
Řecko
Maďarsko
Island
Irsko

	Podváha (BMI menší než 18,5)	Zdravá váha (BMI 18,5 až 25)	Nadváha celkem (BMI větší než 25)	Preobezita (BMI 25 až 30)	Obezita (BMI větší než 30)
Rakousko	2,7 %	50,4 %	46,9 %	32,6 %	14,3 %
Belgie	3,3 %	48,8 %	47,9 %	34,2 %	13,7 %
Bulharsko	2,6 %	44,6 %	52,8 %	38,4 %	14,4 %
Chorvatsko	2,3 %	41,9 %	55,8 %	37,8 %	18,0 %
Kypr	4,3 %	49,2 %	46,5 %	32,6 %	13,9 %
Česko	1,3 %	43,3 %	55,4 %	36,7 %	18,7 %
Dánsko	2,9 %	51,1 %	46,0 %	31,6 %	14,4 %
Estonsko	2,7 %	45,0 %	52,3 %	32,6 %	19,7 %
EU - 28	2,8 %	47,0 %	50,2 %	34,8 %	15,4 %
Finsko	1,8 %	44,7 %	53,5 %	35,7 %	17,8 %
Francie	4,2 %	50,3 %	45,5 %	30,8 %	14,7 %
Německo	2,4 %	47,0 %	50,7 %	34,3 %	16,4 %
Řecko	2,3 %	42,2 %	55,5 %	38,6 %	16,9 %
Maďarsko	3,4 %	42,6 %	53,9 %	33,3 %	20,6 %
Island	1,7 %	43,0 %	55,3 %	37,2 %	18,1 %
Irsko	2,1 %	43,4 %	54,4 %	36,2 %	18,2 %
Itálie	3,7 %	52,3 %	43,8 %	33,3 %	10,3 %
Lotyšsko	1,9 %	42,9 %	55,2 %	34,4 %	20,8 %
Litva	2,4 %	44,3 %	53,2 %	36,7 %	16,6 %
Lucembursko	3,2 %	50,4 %	46,4 %	31,3 %	15,1 %
Malta	2,4 %	38,0 %	59,6 %	34,4 %	25,2 %
Nizozemsko	2,3 %	50,0 %	47,7 %	34,8 %	12,9 %
Norsko	2,1 %	50,0 %	47,8 %	35,2 %	12,8 %
Polsko	2,9 %	43,8 %	53,3 %	36,6 %	16,7 %
Portugalsko	2,5 %	45,3 %	52,2 %	36,1 %	16,1 %
Rumunsko	1,6 %	44,5 %	53,9 %	44,8 %	9,1 %
Slovensko	2,7 %	44,3 %	53,0 %	37,1 %	15,9 %
Slovinsko	1,9 %	43,0 %	55,0 %	36,5 %	18,6 %
Španělsko	2,6 %	46,4 %	51,0 %	34,8 %	16,2 %
Švédsko	2,4 %	49,8 %	47,7 %	34,4 %	13,4 %
Turecko	4,2 %	42,2 %	53,6 %	33,7 %	19,9 %
Velká Británie	2,3 %	42,7 %	55,0 %	35,2 %	19,8 %

	15 - 24 let	25 - 34 let	35 - 44 let	45 - 64 let	65 - 74 let
Rakousko	5,0 %	10,0 %	11,8 %	18,1 %	21,5 %
Belgie	3,4 %	11,0 %	12,9 %	16,5 %	18,8 %
Bulharsko	3,4 %	6,4 %	12,0 %	19,7 %	21,7 %
Chorvatsko	1,9 %	8,8 %	18,7 %	25,0 %	25,2 %
Kypr	4,7 %	7,1 %	11,8 %	19,5 %	23,5 %
Česko	2,8 %	9,4 %	17,3 %	26,5 %	28,0 %
Dánsko	5,3 %	11,5 %	15,8 %	18,2 %	18,9 %
Estonsko	4,2 %	10,8 %	16,8 %	27,1 %	31,4 %
EU - 28	4,8 %	10,0 %	14,2 %	19,6 %	22,0 %
Finsko	6,3 %	11,6 %	18,0 %	22,0 %	25,0 %
Francie	5,2 %	9,3 %	13,0 %	18,0 %	22,5 %
Německo	5,9 %	10,9 %	16,6 %	19,5 %	23,0 %
Řecko	4,1 %	9,0 %	15,3 %	22,4 %	25,2 %
Maďarsko	5,8 %	11,6 %	18,3 %	28,6 %	30,9 %
Island	6,7 %	17,1 %	21,5 %	21,9 %	20,0 %
Irsko	14,4 %	15,2 %	17,0 %	22,1 %	18,9 %
Itálie	2,8 %	5,1 %	8,2 %	13,1 %	15,9 %
Lotyšsko	3,5 %	8,7 %	16,5 %	29,5 %	33,2 %
Litva	2,5 %	7,4 %	13,8 %	23,8 %	28,1 %
Lucembursko	4,7 %	9,5 %	15,6 %	19,6 %	20,8 %
Malta	10,1 %	19,8 %	26,0 %	31,7 %	33,6 %
Nizozemsko	4,6 %	8,8 %	12,9 %	15,8 %	17,7 %
Norsko	5,5 %	10,8 %	13,7 %	16,0 %	16,3 %
Polsko	3,1 %	8,5 %	14,2 %	22,9 %	28,4 %
Portugalsko	5,1 %	9,4 %	14,4 %	21,9 %	22,1 %
Rumunsko	1,2 %	4,8 %	7,2 %	12,6 %	16,0 %
Slovensko	2,8 %	7,7 %	11,8 %	22,1 %	33,0 %
Slovinsko	5,1 %	8,1 %	16,2 %	26,4 %	25,9 %
Španělsko	3,6 %	11,2 %	13,9 %	20,0 %	24,8 %
Švédsko	5,1 %	9,4 %	14,7 %	17,9 %	16,0 %
Turecko	3,3 %	11,0 %	23,0 %	35,0 %	29,2 %
Velká Británie	9,7 %	16,0 %	20,7 %	24,9 %	20,7 %

	15 - 24 let	25 - 34 let	35 - 44 let	45 - 64 let	65 - 74 let
Rakousko	5,0 %	10,0 %	11,8 %	18,1 %	21,5 %
Belgie	3,4 %	11,0 %	12,9 %	16,5 %	18,8 %
Bulharsko	3,4 %	6,4 %	12,0 %	19,7 %	21,7 %
Chorvatsko	1,9 %	8,8 %	18,7 %	25,0 %	25,2 %
Kypr	4,7 %	7,1 %	11,8 %	19,5 %	23,5 %
Česko	2,8 %	9,4 %	17,3 %	26,5 %	28,0 %
Dánsko	5,3 %	11,5 %	15,8 %	18,2 %	18,9 %
Estonsko	4,2 %	10,8 %	16,8 %	27,1 %	31,4 %
EU - 28	4,8 %	10,0 %	14,2 %	19,6 %	22,0 %
Finsko	6,3 %	11,6 %	18,0 %	22,0 %	25,0 %
Francie	5,2 %	9,3 %	13,0 %	18,0 %	22,5 %
Německo	5,9 %	10,9 %	16,6 %	19,5 %	23,0 %
Řecko	4,1 %	9,0 %	15,3 %	22,4 %	25,2 %
Maďarsko	5,8 %	11,6 %	18,3 %	28,6 %	30,9 %
Island	6,7 %	17,1 %	21,5 %	21,9 %	20,0 %
Irsko	14,4 %	15,2 %	17,0 %	22,1 %	18,9 %
Itálie	2,8 %	5,1 %	8,2 %	13,1 %	15,9 %
Lotyšsko	3,5 %	8,7 %	16,5 %	29,5 %	33,2 %
Litva	2,5 %	7,4 %	13,8 %	23,8 %	28,1 %
Lucembursko	4,7 %	9,5 %	15,6 %	19,6 %	20,8 %
Malta	10,1 %	19,8 %	26,0 %	31,7 %	33,6 %
Nizozemsko	4,6 %	8,8 %	12,9 %	15,8 %	17,7 %
Norsko	5,5 %	10,8 %	13,7 %	16,0 %	16,3 %
Polsko	3,1 %	8,5 %	14,2 %	22,9 %	28,4 %
Portugalsko	5,1 %	9,4 %	14,4 %	21,9 %	22,1 %
Rumunsko	1,2 %	4,8 %	7,2 %	12,6 %	16,0 %
Slovensko	2,8 %	7,7 %	11,8 %	22,1 %	33,0 %
Slovinsko	5,1 %	8,1 %	16,2 %	26,4 %	25,9 %
Španělsko	3,6 %	11,2 %	13,9 %	20,0 %	24,8 %
Švédsko	5,1 %	9,4 %	14,7 %	17,9 %	16,0 %
Turecko	3,3 %	11,0 %	23,0 %	35,0 %	29,2 %
Velká Británie	9,7 %	16,0 %	20,7 %	24,9 %	20,7 %

Zdroj: DFMG, 2019

Boj proti obezite jednoznačne považujeme za prospešné pre celú spoločnosť. Avšak uvalenie dane na tučné jedlá nemusia byť správnym riešením. Mohli by sme to zjednodušiť označiť ako nejakú formu trestu. Z psychológie však je známe, že forma odmeňovania, pochvaly a prevencie je viac efektívna ako zákazy a tresty. Hlavne v oblasti zmeny návykov. Človek by si povedal, že ak tučné potraviny budú drahšie, spotrebitelia nebudú ochotní za ne toľko platiť. Teoretický by to tak mohlo fungovať, no v praxi je zmena návykov náročná a predpokladáme, že konzumenti by sa skôr začali obmedzovať v iných oblastiach a zmenili by to, čo majú menej zaužívané. Mohlo by to dokonca

ovplyvniť výdavky na voľný čas, kde patrí aj šport. To by situáciu ešte zhoršovalo. Sme názoru, že dopyt po jedlách obsahujúcich tuk je natoľko neelastický, že by skôr dochádzalo k obmedzeniu súkromných investícií a znižovaniu úspor ako k obmedzeniu konzumácie tučných jedál. Pozrime sa ale teraz na to, aký efekt malo naozaj zavedenie takejto dane v Dánsku.

Do dane z nasýtených tukov boli pri jej zavedení v októbri 2011 vkladané obrovské nádeje na zlepšenie zdravia obyvateľov. Hneď v prvom roku sa ale prejavili jej následky. Neboli však úplne žiaduce. Ako prvé sa zaznamenal tlak na zvýšenie inflácie na 4,7% v rámci roka, v ktorom reálne mzdy poklesli o 0,8%. V ohrození boli aj pracovné pozície v oblasti výroby a predaja potravín. Podľa výskumu britského inštitútu pre ekonomické záležitosti IEA sa odhaduje, že prácu prišlo približne 1300 zamestnancov. Vyberanie dane bolo takisto náročné a len na samotné administratívne náklady išlo najmenej 10% výnosov z dane.

A čo sa týka zníženia predaja tučných potravín, tak to sa síce v Dánsku dosiahlo, no dôvod nebol obmedzenie konzumácie, ale zvýšený nákup tovarov z okolitých krajín, Nemecko, Švédsko, Nórsko. Niektoré štúdie zistili, že iba 7% obyvateľov znížilo množstvo nakúpeného masla, syra, smotany, iné ukázali, že 80% Dánov vôbec nezmenili svoje návyky. Začala sa vlna námietok a kritiky naprieč celým podnikateľským a politickým spektrom za to, že najviac zaťažuje obyvateľov s nízkymi príjmami a z chudobných robí ešte chudobnejších. Napokon v roku 2013, po zvážení zanedbateľných prínosov pre zdravie ľudí oproti spoločenským a ekonomickým nákladom, bola tučná daň v Dánsku zrušená. Ostala tak len dobrým príkladom politiky zameranej na boj proti obezite, ktorá v teoretickej rovine dáva zmysel, no v praxi nefunguje. Vláda v Dánsku sa napokon rozhodla zrušiť aj plánovanú daň z cukru. (Snowdon, 2014)

Ekonomické a politické zlyhanie dane na tuk ponúka dôležitú lekciu tvorcom politík, ktorí by chceli zaviesť “zdravotné” dane na tuk, cukor, “nekvalitné potraviny” a bublinkové nápoje v iných krajinách. Ako skonštatovali iné štúdie, efekt takýchto politík na kalorický príjem a obezitu je pravdepodobne minimálny. Tieto dane sú vysoko regresívne, ekonomicky neefektívne a všeobecne nepopulárne. Na Slovensku sa ale o zavedení tejto dane hovorilo už dávno. Radovan Ďurana však uvádza, že zdanenie potravín postihuje aj zdravých ľudí a dokonca viac, nakoľko viac aktívni ľudia či športovci majú vyšší kalorický príjem. Elasticita obéznych ľudí, podobne ako u fajčiarov či

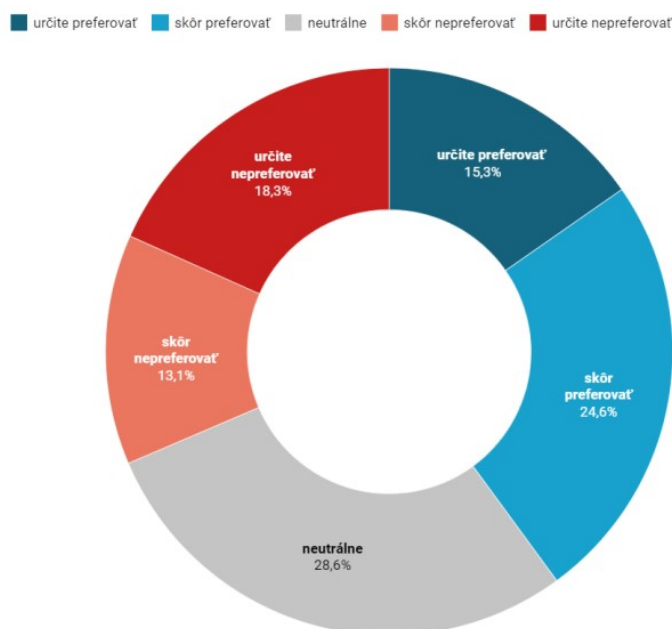
alkoholikov, je nízka. Nehovoriac o tom, že dane z potravín by obmedzili aj investície do potravinárskeho priemyslu. (Ďurinová, 2013)

4.3.4 Daň z nezdravých potravín na Slovensku

Medzi novinky posledného obdobia patrí aj spotrebná daň zo sladených nápojov, ktoré Ministerstvo financií začalo v roku 2023 aktívne pripravovať. Daň zo sladených nealkoholických nápojov je podľa ministerstva efektívny nástroj overený praxou viacerých krajín OECD s významným potenciálom motivovať spotrebiteľov k zdravšiemu spôsobu života. (Malinovsky Slovákovi..., 2023)

Trend zavádzania daní z „nezdravých potravín a nápojov“ je pritom podľa rezortu financií v posledných rokoch viditeľný, ako v krajinách Európskej únie, tak v globálnom meradle. Takéto dane zaviedlo v rôznych podobách už viac než 50 krajín, z toho 10 krajín je európskych. (Malinovsky Slovákovi..., 2023)

Nedávny prieskum, ktorý pre web oPeniazoch.sk realizovala spoločnosť ResSolution Group, ukázal, že zavedeniu novej dane zo sladených nápojov boli Slováci prekvapivo celkom naklonení. Hovorí o tom, že až takmer 40 percent opýtaných by zavedenie takejto dane preferovalo, kým proti by bola necelá tretina respondentov. (Malinovsky Slovákovi..., 2023)

Zdroj: oPeniazoch.sk

Napokon sa Slovensko okrem dane z cukru dočkalo viacerých zmien. Ôsmeho apríla 2024 predstavila vláda Slovenskej republiky spôsoby na potrebnú konsolidáciu

verejných financií. Medzi ne patrí nové zdanenie, ale aj úplne nové dane. Konkrétne ide o zdanenie tabakových výrobkov a cukru. Čo sa týka tabakových výrobkov, od roku 2025 by malo dôjsť k zmene zdanenia elektronických cigariet, kde sadzba dane bude určená na 20 centov za mililiter, nikotínových vrecúšok a ďalších výrobkov s obsahom nikotínu, kde sadzba dane bude 10 centov za gram. Spotrebná daň bude uvalená aj na tzv. vaporizéry, na ktoré sa doteraz nevzťahovala žiadna spotrebná daň. Malým nádejným očakávaním plynúcim z tejto dane je, okrem iného to, že sa obmedzí ich predaj a spotreba u mladistvých.

Nápoje s obsahom cukru by mali byť po novom zdaňované sadzbou 15 centov za liter/kg, energetické nápoje sadzbou 30 centov za liter, tekuté koncentráty 1,05 eur za liter a tuhé koncentráty 4,3 eur za kilogram. Podľa slov ministra financií Ladislava Kamenického, motiváciou je zníženie stúpajúcej spotreby sladených nápojov a energetických nápojov, nakoľko, ako sme si aj my ukázali v úvode tejto časti, Slovensko patri medzi krajiny s najvyššou mierou obezity. Tento motív však nebol rozhodujúci, pri návrhoch spomínaných zmien.

Hlavný motív, aj podľa vyjadrenia premiéra Slovenskej republiky Roberta Fica, je získanie dodatočných príjmov pre štát. Len novým zdanením tabakových výrobkov sa predpokladá dodatočný príjem zhruba 15 miliónov eur v roku 2025 a až 126 miliónov eur v roku 2026. No a zdanenie sladených nápojov prinesie 85 miliónov v prvom roku a 117 miliónov eur v tom druhom. (Búgel, 2024)

4.4 Financovanie dlhu pomocou zvýšenia daní v roku 2024

Vzhľadom na vysoký deficit verejných financií a enormné zadĺženie Slovenska, vláda SR schválila zákon, v rámci ktorého pripravila súbor konsolidačných opatrení na zabezpečenie dodatočných príjmov do štátneho rozpočtu. Tento zákon, okrem množstva iného, mení aj daňové sadzby uplatňované pri zdaňovaní tabaku a tabakových výrobkov ako aj alkoholu v gastroprevádzkach. (Jabúrková. 2023).

Vláda tvrdí, že cieľom zvýšenia sadzieb spotrebnej dane z tabakových výrobkov je stabilizovať daňové príjmy, zabrániť ich poklesu a zároveň dosiahnuť rovnováhu aj s cieľmi v oblasti ochrany zdravia obyvateľov, a to s vopred preddefinovaným zvyšovaním sadzieb dane na strednodobý časový horizont, čím sa vytvorí efektívny nástroj predvídateľnosti podnikateľského prostredia a zabezpečenia daňových príjmov. (Jabúrková. 2023)

Doplnením zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov došlo od 1. januára 2024 aj k vylúčeniu podávania alkoholických nápojov z uplatňovania zníženej sadzby dane vo výške 10 % zo základu dane, ktorá sa uplatňovala na reštauračné a stravovacie služby. Podávanie alkoholických nápojov v rámci poskytovania reštauračných a stravovacích služieb po novom podlieha základnej sadzbe dane vo výške 20% zo základu dane. (Jabúrková. 2023)

4.5 Prípadová štúdia:

Názov prípadovej štúdie: Vplyv daňových politík, ekologických daní a poplatkov na podnikateľské rozhodovanie

Úvod: Spoločnosť BioBond je medzinárodný maloobchodný reťazec so sídlom v Dánsku a pobočkami na Slovensku. Táto fiktívna štúdia analyzuje vplyv daňových politík, ekologických daní a poplatkov a ďalších faktorov na podnikateľské rozhodovanie spoločnosti BioBond v Dánsku a na Slovensku.

Kontext:

V Dánsku je reťazec BioBond konfrontovaný s vysokými sadzbami DPH (25%) a dodatočnými spotrebnými daniami na širokú škálu produktov. Okrem toho Dánsko vyžaduje vyššie ekologické dane a poplatky ako súčasť svojho záväzku k ochrane životného prostredia.

Na Slovensku sa spoločnosť stretáva s nižšími sadzbami DPH (20%), ale s rovnako prísnyimi ekologickými požiadavkami a poplatkami, ktoré však nie každý dodržiava tak, ako má.

Cieľ: Cieľom tejto štúdie je poskytnúť komplexný pohľad na vplyv rozdielnych daňových systémov na podnikateľské rozhodnutia a výkonnosť spoločnosti BioBond v Dánsku a na Slovensku.

Metodika:

Finančná analýza – analýza finančných údajov spoločnosti BioBond v oboch krajinách s dôrazom na tržby, náklady, marže a zisky a ich vzťah k daňovým politikám a ekologickým daniam a poplatkom.

Dánsko: V roku 2023 dosiahla spoločnosť BioBond v Dánsku celkové tržby vo výške 10 miliónov eur s nákladmi vo výške 6,6 miliónov eur. Sadzba DPH vo výške 25% znamenala, že spoločnosť zaplatila 2,5 milióna eur DPH. Okrem toho ekologické dane a poplatky predstavovali ďalších 400 000 eur. Navyše, vyššie spotrebné dane na určité výrobky, ako sú alkoholické nápoje alebo tabakové výrobky a iné výrazne prispeli k celkovým nákladom spoločnosti. Znamená to, že dosiahnutý zisk spoločnosti bol vo výške 500 000 eur. Rentabilita tržieb v tomto prípade je iba 5 %.

Slovensko: V rovnakom období dosiahla spoločnosť na Slovensku celkové tržby vo výške 8 miliónov eur, s nákladmi vo výške 5,1 milióna eur. Sadzba DPH vo výške 20% znamenala, že spoločnosť zaplatila 1,6 milióna eur DPH a ekologické dane a poplatky činili ďalších 250 000 eur. Nižšie spotrebné dane na Slovensku síce ovplyvnili celkové náklady spoločnosti, no v menšej miere ako v Dánsku. Po odrátaní nákladov a poplatkov dosiahla spoločnosť zisk vo výške 1,05 milióna eur, čo predstavuje 13,13 % z celkových tržieb pobočky.

	Tržby	Náklady	DPH	Ekologické poplatky	Zisk	ROS
Dánsko	10 mil	6,6 mil	2,5 mil	0,4 mil	0,5 mil	5 %
Slovensko	8 mil	5,1 mil	1,6 mil	0,25 mil	1,05 mil	13,13 %

Analýza daňových politík – zhodnotenie daňových politík v Dánsku a na Slovensku vrátane sadzieb DPH a spotrebných daní a ich vplyvu na náklady a zisky spoločnosti. Okrem toho, hodnotenie vplyvu ekologickým daní na náklady a zisky.

Dánsko: vyššie sadzby DPH a ekologické dane v Dánsku ako aj kvalifikovaná pracovná sila, znamenajú vyššie náklady pre spoločnosť BioBond a tým aj nižšie zisky. Vyššie spotrebné dane na určité výrobky navyše znižujú marže a ziskovosť. To vyžaduje dôkladné riadenie nákladov. Podnik sa snaží svoje náklady a dopad daní na výkonnosť minimalizovať a zlepšiť efektivitu, aby si udržal konkurencieschopnosť na trhu.

Slovensko: Nižšie sadzby DPH a menej prísna regulácia ekologických požiadaviek umožňujú spoločnosti dosiahnuť vyššie tržby a zisky v porovnaní s Dánskom. Nižšie spotrebné dane na Slovensku, spoločne s lacnou pracovnou silou, navyše prispievajú k nižším celkovým nákladom a vyššej ziskovosti. To umožňuje spoločnosti konkurovať na

trhu a investovať do ďalšieho rastu a rozvoja. Avšak ekologické dane a poplatky môžu tiež zvýšiť náklady na prevádzku.

Rozhodovanie podnikateľov – analyzovanie ďalších faktorov ovplyvňujúcich rozhodnutia podnikateľov, ako sú regulačné prostredie, hospodárska stabilita, prístup k pracovnej sile a v tomto prípade aj environmentálne požiadavky a poplatky. Spoločnosť musí zohľadniť vplyv vyšších spotrebných daní v Dánsku a ich negatívny dopad na náklady. Zároveň musí využiť výhody nižších spotrebných daní na Slovensku a prispôbiť svoju obchodnú stratégiu s cieľom maximalizovať ziskovosť a konkurencieschopnosť.

Výsledky a zhodnotenie:

Dánsko – vyššie daňové zaťaženie a prísnejšie ekologické požiadavky v Dánsku zvyšujú náklady na prevádzku pre BioBond, čo vedie k zníženiu ziskov. Podnik sa preto musí zamerať na efektívny manažment nákladov a hľadanie ekologických inovácií, aby minimalizoval svoj environmentálny vplyv. Vyššie spotrebné dane si takisto vyžadujú dodatočné opatrenia na udržanie pozície na trhu. Medzi tie môžu patriť optimalizácia dodávateľskej siete, hľadanie nových produktových inovácií s cieľom zvýšiť hodnotu pre zákazníka, čo umožní zvýšiť cenu produktu a vyrovnať tak vyššie náklady, minimalizovať náklady na skladovanie ako aj zlepšenie marketingových aktivít.

Slovensko – nižšie daňové zaťaženie na Slovensku podporuje vyšší spotrebiteľský dopyt a vyššie zisky pre BioBond, ale prísne environmentálne požiadavky a poplatky môžu zvýšiť náklady. Spoločnosť sa preto musí rozhodnúť či investovať do ekologických technológií a procesov alebo alternatívnych riešení. V súvislosti s nižšími spotrebnými daňami nie je potrebné prijímať dodatočné opatrenia, ale skôr to využiť vo svoj prospech a zlepšenie svojej pozície na trhu.

Výsledky štúdie jasne ukazujú, že daňové politiky, ekologické dane a poplatky a vyššie spotrebné dane v Dánsku a nižšie na Slovensku majú významný vplyv na podnikateľské rozhodnutia a výkonnosť spoločnosti BioBond. Zohľadnenie týchto faktorov je nevyhnutné pre úspešné riadenie podnikania a dosiahnutie konkurenčnej výhody v medzinárodnom prostredí.

Záver:

Táto štúdia poskytuje detailný pohľad na vplyv daňových politík, environmentálnych daní a výšky spotrebných daní na život spoločnosti. Samotné rozhodnutie by však nemali

podnikatelia stavať len na daňovom systéme krajiny, ale aj na svojich preferenciách, možnostiach, potrebách a iných aspektoch. Ukázali sme, že Slovensko by bola dobrá voľba pre podnikateľov vyhľadávajúcich cenovo konkurencieschopnejšie prostredie, kde by začiatky mohli byť jednoduchšie aj z dôvodu nižších celkových nákladov, vrátane nákladov na pracovnú silu. Tu vidíme možnosť rýchlejšej expanzie. Na druhej strane Dánsko ponúka stabilnú podnikateľskú infraštruktúru a silný sociálny systém, čo môže byť viac atraktívne pre tých, ktorí preferujú istotu a kvalitu. Podnikatelia sa dostanú k vysoko kvalifikovanej pracovnej sile a podpory od štátu. Je dôležité, aby spoločnosť správne pochopila tieto faktory a zohľadnila ich pri tvorbe obchodnej stratégie v oboch krajinách.

5 Diskusia

Z našej práce vyplýva, že nižšia úroveň zaťaženia spotreby, v našom prípade na Slovensku, tvorí lepšie prostredie pre vývoj inovácií, investícií, úspor a podnikateľský rozvoj. Napriek tomu je Dánska ekonomika v neporovnateľne lepšej kondícii (HDP za rok 2022 na Slovensku dosiahol úroveň 115,5 miliárd USD kým v Dánsku 400,2 miliárd USD. V tom istom roku ekonomika rástla v oboch krajinách, a to tak, že na Slovensko dosiahla 1,8% medziročnú zmenu a v Dánsku 2,7% medziročnú zmenu). Ako je to možné pri spomínaných daňových podmienkach krajín? Odpoveď sa skrýva mimo daňového systému. Dánske politiky sa zameriavajú na vysoké sociálne výdavky a ekologické dane, čo prispieva k vyššej kvalite života, sociálnej súdržnosti a ochrane životného prostredia. Naopak, slovenské politiky môžu viesť k väčším nerovnostiam a nižšej kvalite života pre niektoré skupiny obyvateľov a môžu tiež mať negatívny vplyv na životné prostredie

Na jednej strane daňové zaťaženie v Dánsku by mohlo pôsobiť ako obmedzujúca či brzdiaca sila ekonomiky, no úroveň zdanenia spotreby zďaleka nie je jediným a hlavným determinantom ekonomickej výkonnosti. Hospodársky rast a výkonnosť ovplyvňujú silné inštitucionálne rámce v Dánsku, transparentné právne systémy, efektívna verejná správa. Tieto faktory odstraňujú korupciu a robia podnikateľské prostredie viac dôveryhodným a stabilným ako na Slovensku. Pre rast konkurencieschopnosti je nevyhnutná úroveň infraštruktúry a vzdelania, v ktorej Dánsko v našom porovnaní vedie. Služby, technologický sektor a priemysel, ktoré sú v Dánsku viac rozvinuté takisto prispievajú k inováciám a výkonnosti. No a kým Slovensko sa snaží bojovať proti sociálnym nerovnostiam, sociálny systém v Dánsku, tak, ako sme si v úvode výsledkovej časti ukazovali, je vysoko rozvinutý a poskytuje rovnosť a sociálnu ochranu. Tieto faktory a mnohé iné sú dôvodom, prečo je na tom Dánska ekonomika lepšie ako Slovenská aj napriek vysokým spotrebným (a iným) daniam.

V našom porovnaní sa ešte pozrime konkrétnejšie na sociálne a na ekonomické dôsledky daňových politík v Dánsku a na Slovensku. Tie sú nepochybne značné. Obzvlášť sociálne dôsledky v Dánsku sú veľmi významné. Daňový systém tu umožňuje financovanie služieb v oblasti zdravotníctva, vzdelávania, starostlivosti o deti a sociálnej pomoci. Pozorujeme tu vysokú úroveň sociálnych výdavkov a prístup k sociálnym službám občanov bez rozdielu v ich ekonomickej situácii. Môžeme tak poznamenať, že tým daňová politika prispieva k znižovaniu nerovností v krajine. Chudoba sa znižuje a stabilita

spoločnosti rastie. Na druhej strane, pozrime sa na Slovensko a zistíme, že sociálne dôsledky daňového systému sú menšie. Kvôli nižšej úrovni sociálnych výdavkov a menej progresívnemu daňovému systému môže vznikáť väčšia príjmová nerovnosť a prístup k zdravotníckym a vzdelávacím službám niektorých skupín obyvateľov nemusí byť dostatočný. Vzniká tak sociálne napätie, ktoré pôsobí na znižovanie dôvery v sociálny systém.

V porovnaní ekonomických dôsledkov vieme povedať, že vysoké úrovne dane z pridanej hodnoty a spotrebnej dane v Dánsku, krajine umožňuje vyššie daňové príjmy investovať do sociálnych programov, ochrany životného prostredia či infraštruktúry. Následný rast dostupnosti služieb podporuje stabilitu a istotu v ekonomike štátu. To iste o Slovensku však nemožno povedať, nakoľko z nižších sadzieb pri zdaňovaní spotreby krajina nedosahuje také príjmy, aby mohla v porovnateľnej miere financovať infraštruktúru a sociálne programy. Verejné služby sú tak menej kvalitné a menej dostupné, a to vplýva na spotrebné správanie aj životnú úroveň. No čo sa výhody pre obyvateľov Slovenska v našom porovnaní týka, tým, že spotrebné dane sú nižšie, spotrebitelia majú väčšiu flexibilitu pri výbere tovarov a služieb. Možno tak očakávať väčšiu rozmanitosť v preferenciách a spotrebiteľských vzorcoch.

Samostatnou kategóriou je ešte podpora kvality životného prostredia, ktorú v Dánsku navyše plnia svoju úlohu ekologické dane, ktoré sú u nás nižšie a ktorých regulácia na Slovensku je menej prísna, čo sa môže odzrkadliť na negatívnom vplyve na dlhodobej udržateľnosti.

Na základe našej práce a zistení uvažujeme o možných implikáciách a prínosoch pre Slovenskú republiku, a preto sme formulovali návrhy na zlepšenie daňového systému v krajine v oblasti nepriamych daní. Pri návrhoch berieme na vedomie, že nie každá inšpirácia alebo kopírovanie inej politiky povedie k lepším výsledkom a každá krajina musí zohľadniť aj iné faktory pri uvažovaní o zmenách v daňovom systéme a vybrané opatrenia musia byť prispôbené cieľom štátu, aj aktuálnym možnostiam a momentálnej situácii v hospodárstve. Myslíme si, že nasledovné návrhy by bolo možné posúdené a v blízkom období aj aplikovateľné.

Navrhujeme preskúmať a zvážiť primeranosť a spravodlivosť existujúcich daňových sadzieb po zhodnotení ich vplyvu na spotrebiteľov a hospodárstvo ako také. Po analýze sa budú môcť navrhnuť úpravy v súlade s cieľmi krajiny v dlhom období. Zistíme

tak, či sadzby spĺňajú súčasné potreby štátu a jej žiadané smerovanie. Aktualizácia sadzieb by mohla umožniť lepšie prispôsobenie na základe sociálnych a ekologických faktorov.

Navrhujeme zverejniť informácie o použití daňových príjmov a poskytnúť informácie a vysvetlenia daňových povinností a výhod ako súčasť zlepšenia transparentnosti daňového systému. Želaným výsledkom tohto opatrenia je zvýšenie dôveryhodnosti obyvateľov k daňovému systému.

Navrhujeme zlepšiť prístup nízkopríjmových a zraniteľných skupín obyvateľstva k sociálnym službám a zamestnaniu alebo poskytnúť daňové úľavy s rovnakým zámerom. Opatrenie navrhujeme s cieľom postupného odstraňovania nerovností a chudoby.

Navrhujeme otvorene komunikovať pri tvorbe a zmenách daňových politík, nie len medzi politickými stranami a odborníkmi, ale aj s občianskymi organizáciami, združeniami a verejnosťou pre získanie ich podpory. Takáto konzultácia bude môcť zohľadniť iné názory a viesť k vyššej akceptácii zmien spoločnosťou.

Navrhujeme prísnejšiu reguláciu a zavedenie environmentálnych daní na emisie skleníkových plynov a škodlivé látky s daňovým zaťažením odzrkadľujúcim poškodenie životného prostredia a zdravia. V súvislosti s tým navrhujeme rozšíriť množstvo daňových úľav pre podniky, ale aj domácnosti investujúcich do obnoviteľných zdrojov energie. Chceme tým prispieť k zodpovednejšiemu prístupu a ochrane životného prostredia a zjednodušenie prechodu k viac ekologickej spotrebe.

Navrhujeme podporiť vývoj a výskum daňovými úľavami alebo zvýhodneniami pre podniky, so zámerom modernizácie a inovácie v hospodárstve. Výsledok, ktorý od tohto opatrenia očakávame, je rýchlejší ekonomický rast.

Tieto návrhy boli konštruované na základe analýzy zdaňovania spotreby na Slovensku a v Dánsku, ktorá však môže byť výrazne detailnejšia, keďže ide o veľmi širokú tému a v našej práci sme boli limitovaní jednak rozsahom, časom, ale aj možnosťami získavania najaktuálnejších informácií v ešte väčšom rozsahu. Venovať sa téme DPH a selektívnych daní na Slovensku, ale aj v zahraničí, za účelom zlepšenia kvality života a hospodárskeho rastu má, podľa nás, svoje opodstatnenie a mohlo by priniesť viacero nových zistení snáď aj nové prospešné možnosti. Budúce širšie štúdie a výskumy by sa mohli zamerať na overené aktuálne informácie aj z ťažšie dostupných zdrojov a zistiť efektívnosť aktuálnej daňovej politiky v súvislosti so správnym smerovaním ekonomiky,

obzvlášť v otázkach ekologickej udržateľnosti a motivácie k zodpovednejšiemu správaniu. Vykonávať by sa mohli nie len empiricky a analyticky, ale organizovať aj prieskumy verejnej mienky, využiť komunikáciu s médiami, organizáciami, politickými hnutiami a úradmi. A v neposlednom rade sa zamerať na aktuálne schválené, ale aj plánované opatrenia a trendy s využitím psychologických poznatkov o ovplyvňovaní zmien spotrebiteľského správania, ktoré zohrávajú významnú úlohu v presadzovaní daňovej politiky.

Záver

V našej diplomovej práci sme analyzovali jeden z kľúčových aspektov daňovej politiky štátu, ktorým sú dane zo spotreby. Pozreli sme sa na problematiku z teoretickej aj praktickej stránky v Slovenskej republike aj v zahraničí, aby sme lepšie porozumeli tomu, ako sa teórie formovali v čase až do súčasných podôb a ktoré z nich sú reálne použiteľné a aplikované na reálnom trhu. Možno povedať, že daňový systém je komplexný a zložitý súbor pravidiel, no je neoddeliteľnou súčasťou štátu, bez ktorého by nebolo možné zabezpečovať sociálnu spravodlivosť, rast a pokrok v hospodárstve a ochranu životného prostredia, ale aj obyvateľov. Hovoríme teda o verejných potrebách spoločnosti.

Od historického vývoja sme v teoretickej časti práce prešli k súčasnej platnej legislatívy na Slovensku aj v Európskej únii a vysvetlili sme si harmonizáciu a vzájomné ovplyvňovanie medzi krajinami. V rámci regulácie daňovej politiky štátom sme si ukázali príklady z praxe, kedy v nepriaznivých ekonomických situáciách mal štát za úlohu pomôcť obyvateľom a zabezpečiť prekonanie kríz aj opatreniami v oblasti nepriamych daní. No aby sa naša práca netýkala výlučne teoretickej roviny, oboznámili sme čitateľa s tým, ako sa pravidla a zmeny v týchto pravidlách odzrkadľujú na správaní a preferenciách podnikov a spotrebiteľov v reálnom prostredí.

Praktickou časťou diplomovej práce sme dali do kontrastu jednu z popredných ekonomík v Európskej únii v oblasti sociálneho zabezpečenia a ekológie, Dánsko, so Slovenskou republikou. Druhy daní uvalených na spotrebu a ich štruktúry sme medzi krajinami porovnali a všímali si spoločné aj rozdielne spôsoby ich uplatňovania. Dôraz sme kládli na ekonomické a sociálne efekty, za ktoré rozdielne politiky môžu. To ovplyvňuje nie len správanie spotrebiteľov, ale aj rozhodovanie a aktivitu podnikateľov, čo sme modelovali aj prostredníctvom fiktívnej prípadovej štúdie porovnávajúcej daňové dopady na podniky v našich opisovaných krajinách. Zvláštnu pozornosť sme venovali relatívne novým druhom daní, environmentálnym daniam a poplatkom, v ktorých je Dánsko kráľovstvo svetových lídrom, a ich dopadom na zdravie obyvateľov. Vyzdvihli sme pokusy o úspešné aj neúspešné presadenie niektorých daní v tejto oblasti, aby sme upozornili na to, že nie každá teória je aplikovateľná v praxi a aby sme zhodnotili súčasné trendy a schvaľované zmeny na Slovensku.

Syntézou dôležitých zistení sme vyvodili závery praktickej časti, ktoré nám umožnili uvažovať nad možnosťami zlepšenia na základe overených experimentov

a praktík v inej krajine. Po dôkladnom zvážení aktuálnych okolností, sme prezentovali vlastné návrhy na zlepšenie regulácie, zvýšenie transparentnosti, úpravu niektorých sadzieb a zavedenie nových daní zo spotreby pre Slovensku republiku s ambíciou zvýšenia efektívnosti a spravodlivosti v krajine. Tie predstavovali hlavný prínos našej práce a veríme, že poslúžia ako vhodný odrazový bod na ceste k zlepšeniu životnej úrovne na Slovensku.

Samotné zlepšenie daňového systému síce dopomôže k dosahovaniu cieľov krajiny, no zďaleka nestačí na vytvorenie dlhodobého udržateľného scenára. Ten musí priniesť štát prostredníctvom širšieho politického balíka opatrení, a preto zároveň navrhujeme vykonávať v nadväznosti na našu prácu rozsiahlejšie výskumy zamerané na ďalšie faktory vplývajúce na ekonomické napredovanie a život spoločnosti.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BABČÁK, Vladimír. *Slovenské daňové právo*. Bratislava : EPOS, 2012. 752 s. ISBN 978-80-562-0091-9.

BARROT, J. *Štátna pomoc NN 63/2009 (ex N 83/2008) – Slovenská republika Daňové zvýhodnenie uplatňované na elektrinu, uhlie a zemný plyn* [online]. Brusel : Európska komisia, 2009. 11 s. [cit. 31.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/3602/49/NN-63-2009-ex-N-83-2008.pdf>

BARTOŠOVIČOVÁ, Marta. 2021. *Slovensko poskytne miliardovú podporu kombinovanej výrobe elektriny a tepla* [online]. Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky, 2021. [cit. 08.11.2023]. Dostupné na internete: [https://vedanadosah.cvtisr.sk/ludia/slovensko-poskytne-miliardovu-podporu-do-kombinovanej -vyroby-elektriny-a-tepla/](https://vedanadosah.cvtisr.sk/ludia/slovensko-poskytne-miliardovu-podporu-do-kombinovanej-vyroby-elektriny-a-tepla/)

BENCONT. Dánsko. In *Bencont weekly report* [online]. 2018. [cit. 9.4.2024]. Dostupné na internete: <https://www.bencont.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=213&disposition=inline>

BRNOVÁ, Miroslava. *Úvod do medzinárodného zdaňovania* [online]. 2011. [cit. 27.01.2024]. Dostupné na internete: <https://www.danovecentrum.sk/odborny-clanok/Uvod-do-medzinarodneho-zdanovania.htm>

BÚGEL, Rastislav. Štát potrebuje získať peniaze do rozpočtu: Za tieto dve veci si budúci rok PRIPLATÍME. In *Dnes24.sk* [online]. 8.4.2024 [cit. 10. 3. 2024]. Dostupné na internete: <https://shorturl.at/ryBMT>

BUJŇÁKOVÁ, Mária a kol. *Dane a ich právna úprava v Slovenskej republike v kontexte daňovej politiky EÚ*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015. 408 s. ISBN 978-80-8152-246-8.

Čakoci, Karin a kol. *Implementácia iniciatív EÚ v oblasti spotrebných daní a ich rozpočtovo-právne dopady*. Košice: ŠafárikPress UPJŠ v Košiciach, 2019. 97 s. ISBN 978-80- 8152-811-8

Car taxes in Denmark [online]. Angloinfo, 2014 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné na internete: <http://denmark.angloinfo.com/transport/driving/car-taxes/>

ČERVENÁ, Karolína, VARTAŠOVÁ, Anna. *Základy zdaňovania (v interakcii ekonómie a práva)* [online]. Košice : ŠafárikPress, 2021. 125 s. ISBN 978-80-574-0013-4. Dostupné na internete: <https://shorturl.at/iAEZ5>

CHARLET, Alain - OWENS, Jeffrey. An International Perspective on VAT. In *Tax notes international* [online]. 20.09.2010, roč. 59, č. 9, s. 943. [cit. 2022-12-03]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/ctp/consumption/46073502.pdf>

Daňový systém v Dánsku [online]. Finance.cz. 2024. [cit. 20. 3. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-v-cr-a-v-eu/dane-v-eu/dane-v-dansku/>

DFMG. *Evropská mapa obezity* [online]. 2019. [cit. 30. 1. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/44-evropska-mapa-obezity/>

Different types of tax. Skat.dk: *Individuals – Coming to Denmark* [online]. Skat.dk, 2014. [cit. 11. 2. 2024]. Dostupné na internete: <http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oId=2082563&vId=0&lang=US>.

ĐURINOVÁ, Ivona. Daňové systémy krajín Škandinávie. In *Národohospodárske otázky* [online] 2013, roč. 21. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné na internete: https://www.nbs.sk/_img/documents/_publik_nbs_fsr/biatec/rok2013/06_biatec13-1_durinova.pdf

ECONOMIC WORLD. *Daňová incidencia (posuny daňového zaťaženia)* [online]. [cit. 20.01.2024]. Dostupné na internete: <http://economicworld.eu/financie/danove-incidencie-posuny-danoveho-zatazenia>

FEILER, Peter. *Harmonizácia DPH v Európskej únii* [online]. Žilina : Poradca podnikateľa, 2013. [cit. 08.09.2023]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Harmonizacia-DPH-v-Europskej-unii.htm>. ISSN 2644-4674

FICLOVÁ, Eva. *Spotrebné dane v Európe* [online]. Dizertačná práca. Brno : Právnická fakulta Masarykovej univerzity, 2023. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na internete: https://is.muni.cz/th/yp3dr/vysledna_praca.pdf

FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Spotrebné dane* [online]. 2019. [cit. 02.09.2023]. Dostupné na internete: <https://www.financnasprava.sk/sk/obcania/dane/spotrebne-dane>

Harumová, Anna. *Dane v teórii a praxi*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. 240 s. ISBN 80-890473-9-4

HORVÁTOVÁ, Petra. *Spotrebné dane* [online]. Ekonomicky.sk. 6.7.2019. [cit. 22.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.ekonomicky.sk/spotrebne-dane-2/>

INVESTOPEDIA. *Strata daní z mrtvej váhy* [online]. 2020. [cit. 25.01.2024]. Dostupné na internete: <https://www.investopedia.sk/2020/10/14/strata-dani-z-mrtvej-vahy/>

JABŮRKOVÁ, Natália. *Vláda Roberta Fica oznámila zmeny: Zvýši sa daň z tabaku aj z alkoholu, ubudne dní pracovného pokoja* [online]. Novinky.sk. 4.12.2023. [cit. 19.12.2023]. Dostupné na internete: <https://plus.noviny.sk/864563-vlada-roberta-fica-oznamila-zmeny-zvysi-sa-dan-z-tabaku-aj-z-alkoholu-ubudne-dni-pracovneho-pokoja>

KLČ, Ján. *Firmy v únii uvažujú o náhrade strát* [online]. Bratislava : MAFRA Slovakia a.s. 2005 [cit. 15.11.2023]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/dennik/europa/138076-firmy-v-unii-uvazuju-o-nahrade-strat>

KRÁLIK, Jozef, JAKUBOVIČ, Daniel. *Finančné právo*. Bratislava : Veda, 2004. 728 s. ISBN 978-80-224-0804-2.

KVAČKAJOVÁ, Alena. *Dane v Európe – Dánsko*. In *Podbrezovan* [online]. 2012, č.19. [cit. 19.3.2024]. Dostupné na internete: http://archiv.podbrezovan.sk/regionnoviny/podbrezovan.nsf/page/2012_19_Dane_v_Europe___Dansko

Malinovsky Slovákom zrejme poriadne zhorknú: Vláda definitívne pripravuje novú daň! [online]. Zoznam.sk. 2023 [cit. 26.11.2023]. Dostupné na internete: <https://openiazoch.zoznam.sk/retail/sladene-napoj-slovakom-zrejme-poriadne-zhorknu-vlada-definitivne-pripravuje-novu-spotrebnu-dan/>

MEDVEĎ, Jozef; NEMEC, Juraj a kol. *Verejné financie*. Bratislava : Sprint dva, 2011. 640 s. ISBN 978-80-89393-46-6

MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Daň z pridanej hodnoty* [online]. [cit. 08.01.2024]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/dane-cla-uactovnictvo/nepriame-dane/dan-z-pridanej-hodnoty/>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Ekonomické informácie o teritóriu. *Dánske kráľovstvo* [online]. 2020. [cit. 08.01.2024]. Dostupné na internete: <https://shorturl.at/apEU4>

NOVOTNÝ, Pavol. *Prečo Dáni odmietajú spoločnú menu?* [online]. HNonline.sk, 10.10. 2018. [cit. 13.4.2024]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/focus/ekonomika/1822628-preco-dani-odmietaju-spolocnu-menu>

OECD. *Consumption Tax Trends 2022: VAT/GST and Excise Core Design Features and Trends* [online]. OECD iLibrary, 2022. [cit. 30.11.2023]. Dostupné na internete: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/6525a942-en/index.html?itemId=/content/publication/6525a942-en>

OLŠAVSKÁ, Ivana. *Komparícia daňových systémov vybraných štátov EÚ* [online]. Diplomová práca. Banská bystrica : Bankovní institu vysoká škola Praha, 2013. [cit. 25.01.2024]. Dostupné na internete: https://is.ambis.cz/th/rccwi/DP_Ivana_Olsavska.pdf

RABATINOVÁ, Marcela - SCHULTZOVÁ, Anna - BENKO, Peter. Teoretické a praktické prístupy k zdaňovaniu spotreby – vybrané problémy. In *New challenges in public finances 2017 : colection of scientific writings on tax policy*. Bratislava : EKONÓM publishing, 2017. s. [1-8] CD-ROM. APVV-15-0322. ISBN 978-80-225-4446-7

SEYFOR SLOVENSKO, A.S. *Čo je DPH – kompletný sprievodca* [online]. 2023. [cit. 08.01.2024]. Dostupné na internete: <https://www.money.sk/novinky-a-tipy/dane/co-je-dph-kompletny-sprievodca/>

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. *JUDGMENT OF 11. 7. 2002 — CASE C-62/00* [online]. 2002. [cit. 15.11.2023]. Dostupné na internete: <https://fvpvs.vsdanubius.sk/files/fvpvs/33/sk/k-zaverecnym-pracam-vzor-pouzivania-bibliografickych-odkazov.pdf>

ŠIMIČÁKOVÁ, Ľubica. *Harmonizácia nepriamych daní v kontexte súčasného vývoja Európskeho integračného procesu* [online]. Diplomová práca. Banská Bystrica : Bankovní institut vysoká škola Praha, 2012. [cit. 29.01.2024]. Dostupné na internete: https://is.ambis.cz/th/ilnnu/DP_Simicakova_Lubica.pdf

SNOWDON, Christopher. *Daň z tuku skončila v Dánsku fiaskom* [online], INESS, 2014. [cit. 18. 2. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.iness.sk/sk/stranka/9441-Dan-z-tuku-skoncila-v-Dansku-fiaskom>

ŠTROFFEKOVÁ, Slávka. *Podiel energie z obnoviteľných zdrojov energie na hrubej konečnej spotrebe energie* [online]. Banská Bystrica : Slovenská agentúra životného prostredia, 2022. [cit. 10.11.2023]. Dostupné na internete: <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=625>

ŠVARC, Michael. Dánsko zvažuje zavedení ekologické daně na letenky. In *Noviny.cz* [online]. 13.11.2023. [cit. 19.3.2024]. Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/clanek/cestovani-dansko-zvazuje-zavedeni-ekologicke-dane-na-letenky-40450565?noredirect=1>

TARS. *Parížska klimatická dohoda vstupuje po roku od prijatia do platnosti* [online]. 2016. [cit. 25.10.2023]. Dostupné na internete: https://www.teraz.sk/slovensko/mzp-sr-klimaticka-dohoda-pariz/226321-clanok.html?combinedGlobalTab_zamestnajsja=1

Tax rates [online]. Skat. Dk, 2024. [cit. 1.4.2024]. Dostupné na internete: <https://skat.dk/en-us/help/tax-rates>

TREND. *Štúdia porovnávala dane a odvody v strednej a východnej Európe. Ako dopadlo Slovensko?* [online]. 26.6.2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/spravy/studia-porovnavala-dane-odvody-strednej-vychodnej-europe-ako-dopadlo-slovensko>

TREND. *Nepriame dane škodia ekonomike menej ako priame, potrebné sú však aj úspory* [online]. 7.10.2023. [cit. 2.4.2024]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/spravy/nepriame-dane-skodia-ekonomike-menej-ako-priame-potrebne-su-vsak-aj-uspory>

TRUBAČOVÁ, Petra. *Daňové systémy ve vybraných zemích Evropské unie* [online]. Diplomová práca. Brno: Masaryková univerzita, 2014. [cit. 20.01.2024]. Dostupné na internete: https://is.muni.cz/th/ovse0/348304_diplomova_prace_Petra_Trubacova.pdf

Uhlíková daň na hraniciach Európskej únie [online]. Deloitte, 2022. [cit. 01.12.2023]. Dostupné na internete: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/dane/articles/uhlikova-dan-na-hraniciach-europskej-unie.html>

VÁLEK, Juraj. *Spotrebné dane a ich uplatnenie v praxi* [online]. Daňové centrum SK, 2017. [cit. 02.09.2023]. Dostupné na internete: <https://www.danovecentrum.sk/odborny-clanok/spotrebne-dane-a-ich-uplatnovanie-v-praxi.htm>. ISSN 2644-5298

VESTAGER, Margrethe. *Štátna pomoc SA. 49509 – Sloven sko - Daňové zvýhodnenie biopalív* [online]. Brusel : Európska komisia, 2017. 12 s. [cit. 30.10.2023]. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/3600/45/Statna-pomoc-SA-49509-2017-N_slovensky-preklad.pdf

Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty

Zákon č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja

Žiadajte o príspevok na výstavbu zariadení na využitie slnečnej energie [online]. KPMG, 2023. [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://kpmg.com/sk/sk/home/insights/2023/09/vyzva-zariadenia-na-vyuzitie-slnecej-energie-vyroba-elektriny.html>